

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА

Факультет міжнародної економіки і менеджменту

Кафедра міжнародного обліку і аудиту

Галузь знань

05 Соціальні та поведінкові науки

Спеціальність

051 Економіка

Спеціалізація (за наявності)

Міжнародна економіка

Форма навчання: заочна

КВАЛІФІКАЦІЙНА БАКАЛАВРСЬКА РОБОТА

РЕСУРСИ І МОДЕЛІ ВИРІШЕННЯ ГЛОБАЛЬНОЇ
ПРОДОВОЛЬЧОЇ ПРОБЛЕМИ

здобувача Маковської Анастасії Віталіївни

Науковий керівник: к.е.н., доцент Галенко Сергій Миколайович

Робота допущена до захисту

перед екзаменаційною комісією з атестації здобувачів вищої освіти (ЕК)

Завідувачка кафедри: д.е.н., професор Галенко О. М.

Київ 2024

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА**

Факультет міжнародної економіки і менеджменту

Кафедра міжнародного обліку і аудиту

Галузь знань
Спеціальність
Спеціалізація (за наявності)

05 Соціальні та поведінкові науки
051 Економіка
Міжнародна економіка

ПОГОДЖЕНО

Керівник проектної групи (гарант)
освітньо-професійної програми

(підпис) (ініціали, прізвище)

20 ____ р.

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

(підпис) (ініціали, прізвище)

20 ____ р.

ІНДИВІДУАЛЬНЕ ЗАВДАННЯ

здобувачу вищої освіти **Маковській Анастасії Віталіївні**
заочної форми навчання

на підготовку кваліфікаційної бакалаврської роботи

на тему «Ресурси і моделі вирішення глобальної продовольчої безпеки»

Тему затверджено наказом ректора Університету від " ____ " ____ 20 ____ р. №

Кваліфікаційна бакалаврська робота виконується на матеріалах міжнародних фінансових організацій, зокрема, Світового банку, законодавчих актів України, тематичних звітах Продовольчої та сільськогосподарської організації ООН, аналітичних та тематичних роботах зарубіжних та вітчизняних науковців.

План кваліфікаційної бакалаврської роботи

Розділ 1	Теоретичні аспекти дослідження ресурсів та моделей вирішення глобальної продовольчої проблеми.
Розділ 2	Практичні основи дослідження ресурсів та моделей вирішення глобальної продовольчої проблеми.
Об'єкт дослідження:	продовольча безпека.
Предмет дослідження:	розробка стратегії продовольчої безпеки.
Мета кваліфікаційної бакалаврської роботи:	дослідити та охарактеризувати стратегію продовольчої безпеки України.

Конкретні завдання, які здобувач повинен виконати для досягнення поставленої мети:

У розділі 1	1. Визначити поняття продовольчої безпеки та оцінити продовольчу безпеку в світі. 2. Охарактеризувати продовольчу безпеку України в умовах воєнного стану. 3. Розглянути проблеми, що існують в глобальній продовольчій безпеці та визначити стратегічні рішення.
У розділі 2	1. Дослідити чинники продовольчої проблеми та визначити стратегічні заходи щодо збереження продовольчої безпеки. 2. Проаналізувати основні положення Стратегії продовольчої безпеки на період до 2030 року. 3. Запропонувати модельні сценарії прогнозу виробництва та споживання у контексті вирішення глобальної продовольчої проблеми.

**Завдання підготував
науковий керівник**

_____ (підпис)

_____ (ініціали, прізвище)

« ____ » _____ 20__ р.

**Завдання одержав
здобувач**

_____ (підпис)

_____ (ініціали, прізвище)

« ____ » _____ 20__ р.

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна робота складається із 62 сторінок, 4 таблиць, 4 рисунків, 55 літературних джерел.

Об'єкт дослідження – продовольча безпека.

Предмет дослідження – розробка стратегії продовольчої безпеки.

Мета дослідження – дослідити та охарактеризувати стратегію продовольчої безпеки України.

Продовольче забезпечення є важливою частиною загальної економічної безпеки будь-якої країни. Стан продовольчої безпеки визначає, зокрема, життєдіяльність населення, його добробут та соціально-економічний розвиток суспільства в цілому. В даний час світовий аграрний ринок характеризується зменшенням запасів сировини, зростанням цін і збільшенням відмінностей у рівні розвитку сільського господарства між країнами. Звідси питання продовольчої безпеки в 21 столітті буде однією з головних проблем у стратегіях держав з різними політичними системами і залишатиметься проблемою глобальних інтересів.

Одним із ключових завдань у сфері економічної безпеки держави на сучасному етапі є вирішення комплексу проблем, від яких залежить продовольча безпека країни, недопущення поширення неякісних імпортованих продуктів харчування та продовольчої сировини, які може вироблятися в необхідних обсягах і належної якості національним агропромисловим комплексом.

Продовольча безпека держави розглядається як її здатність гарантувати задоволення потреб у продовольстві на рівні, необхідному для нормальної життєдіяльності населення.

Рік виконання кваліфікаційної бакалаврської роботи – 2024.

Рік захисту роботи – 2024.

Ключові слова: дослідження ресурсів, продовольча безпека, продовольча проблема, стратегічні заходи, виробництво та споживання продовольства.

В і д г у к

про кваліфікаційну бакалаврську роботу
здобувача факультету міжнародної економіки і менеджменту
освітньо-професійної програми «Міжнародна економіка»

Маковської А. В.

(*прізвище, ініціали*)

на тему «Ресурси і моделі вирішення глобальної продовольчої проблеми»

(*назва теми*)

Актуальність теми. Дослідження ретельно аналізує проблему продовольчої безпеки, відзначаючи її ключову роль у сучасному світі та в контексті економічної безпеки країни. Чітко виокремлені фактори, що підтверджують актуальність теми, такі як зменшення запасів сировини та зростання цін на світовому аграрному ринку. Добре обґрунтовано необхідність стратегічного підходу до розв'язання цієї проблеми.

Позитивні риси кваліфікаційної роботи. Робота вражає ретельною обробкою літературних джерел та актуальною інформацією. Автор демонструє глибоке розуміння проблеми і пропонує конструктивні підходи до її вирішення. Добре структурований план роботи сприяє зрозумілому поданню матеріалу.

Наявність самостійних розробок автора. Робота включає в себе оригінальні дослідження та аналіз проблеми, що свідчить про вміння автора самостійно аналізувати та узагальнювати інформацію.

Цінність теоретичних висновків та практичних рекомендацій. Робота містить цінні теоретичні висновки та практичні рекомендації, які мають значний потенціал для використання у діяльності управлінських структур та наукових установ з метою підвищення рівня продовольчої безпеки.

Наявність недоліків. В роботі може бути більш детально розглянута тема впливу конкретних факторів на продовольчу безпеку, а також більше даних про діючі стратегії та їх ефективність у різних країнах.

Загальна оцінка. Враховуючи вищезазначені позитивні аспекти та невеликі недоліки, роботу рекомендовано для захисту перед екзаменаційною комісією.

Науковий керівник: _____

[Підпис]

[Прізвище, ініціали]

«____» _____ 2024 р.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1	6
ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ РЕСУРСІВ І МОДЕЛЕЙ ВИРІШЕННЯ ГЛОБАЛЬНОЇ ПРОДОВОЛЬЧОЇ ПРОБЛЕМИ	6
1.1 Поняття продовольчої безпеки та стратегічне оцінювання продовольчої безпеки.....	6
1.2 Продовольча безпека України в умовах воєнного стану	13
1.3 Глобальна продовольча безпека: проблеми та стратегічні рішення.....	20
РОЗДІЛ 2.	27
ПРАКТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ РЕСУРСІВ І МОДЕЛЕЙ ВИРІШЕННЯ ГЛОБАЛЬНОЇ ПРОДОВОЛЬЧОЇ ПРОБЛЕМИ	27
2.1 Аналіз проблем та чинників продовольчої проблеми. Стратегічні заходи щодо збереження продовольчої безпеки в умовах воєнного стану	27
2.2 Основні положення Стратегії продовольчої безпеки на період до 2030 року	38
2.3 Розробка модельних сценаріїв прогнозу виробництва та споживання продовольства у контексті вирішення глобальної продовольчої проблеми....	46
ВИСНОВКИ.....	53
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	57
ДОДАТКИ.....	63

ВСТУП

Актуальність теми. Продовольче забезпечення є важливою частиною загальної економічної безпеки будь-якої країни. Стан продовольчої безпеки визначає, зокрема, життєдіяльність населення, його добробут та соціально-економічний розвиток суспільства в цілому. В даний час світовий аграрний ринок характеризується зменшенням запасів сировини, зростанням цін і збільшенням відмінностей у рівні розвитку сільського господарства між країнами. Звідси питання продовольчої безпеки в 21 столітті буде однією з головних проблем у стратегіях держав з різними політичними системами і залишатиметься проблемою глобальних інтересів. Про актуальність вирішення проблем продовольчого забезпечення свідчить також той факт, що ФАО (Продовольча та сільськогосподарська організація), що входить до складу ООН, проголосила 16 жовтня 1980 року Всесвітнім днем продовольства, присвяченому ознайомленню широкої громадськості з проблемами голод у світі, його регіонах та окремих країнах та заходи щодо його подолання. Саме ця організація вперше здійснила моніторинг продовольчого забезпечення в окремих країнах і регіонах світу ще в 1943 році (дата заснування). Незважаючи на прогресивні зміни у виробництві продуктів харчування за останній час, проблема адекватного та збалансованого забезпечення населення планети продуктами харчування не втратила своєї актуальності і стала проблемою продовольчої безпеки в розрізі економічних країн і регіонів світу.

Одним із ключових завдань у сфері економічної безпеки держави на сучасному етапі є вирішення комплексу проблем, від яких залежить продовольча безпека країни, недопущення поширення неякісних імпортованих продуктів харчування та продовольчої сировини, які може вироблятися в необхідних обсягах і належної якості національним агропромисловим комплексом.

Продовольча безпека держави розглядається як її здатність гарантувати задоволення потреб у продовольстві на рівні, необхідному для нормальної життєдіяльності населення. Забезпечення продовольчої безпеки нації на сучасному етапі слід розглядати не лише як стратегічну мету розвитку вітчизняного продовольчого ринку, а й як основу суверенітету, економічної безпеки, соціальної стабільності держави, як серйозний важіль її незалежності в міжнародних відносинах і геополітичній стратегії.

Війна, яку розпочала Росія, суттєво вплинула на стан продовольчої безпеки України – країна посіла останнє місце в європейському рейтингу.

Сформовані в попередні роки державні регулятори, побудовані на механізмах ринкової економіки, вже в нинішніх умовах потребують виваженого коригування чи перегляду.

Система продовольчої безпеки характеризується певними принципами формування. Ключовим є принцип соціальності, який передбачає цільову спрямованість цієї системи та кожного її компонента на задоволення харчових потреб людини. Другий важливий принцип - комплексність, що означає одночасний вплив на всі складові системи. Наступний принцип – системність, яка передбачає комплексний підхід до вирішення економічних, соціальних, екологічних та інших аспектів проблеми продовольчої безпеки. Іншим важливим принципом є адекватність у виборі регуляторів, що пов'язано з неоднозначністю їх дії на різних етапах розвитку економічної системи та в умовах зміни кон'юнктури внутрішнього та зовнішнього ринків.

Мета дослідження – дослідити та охарактеризувати стратегію продовольчої безпеки України.

Відповідно до поставленої мети, необхідно вирішити ряд **завдань**:

- розкрити поняття продовольчої безпеки та стратегічне оцінювання продовольчої безпеки;
- розглянути продовольчу безпеку України в умовах воєнного стану;
- охарактеризувати глобальну продовольчу безпеку: проблеми та стратегічні рішення;

- провести аналіз проблем та чинників продовольчої проблеми;
- визначити стратегічні заходи щодо збереження продовольчої безпеки в умовах воєнного стану;
- дослідити основні положення Стратегії продовольчої безпеки на період до 2030 року;
- запропонувати розробку модельних сценаріїв прогнозу виробництва та споживання продовольства у контексті вирішення глобальної продовольчої проблеми.

Об’єкт дослідження – продовольча безпека.

Предмет дослідження – розробка стратегії продовольчої безпеки.

Методи дослідження: при написанні роботи були використані такі методи досліджень: теоретичні узагальнення і формування висновків, аналіз сучасного стану проблеми, наочне зображення теоретичних та практичних основ дослідження, логічного узагальнення та інші.

Практична значущість отриманих результатів. Отримані результати дослідження корисні для використання у діяльності функціонування та викладу у навчальних закладах, у щоденній аналітичній роботі та прийнятті управлінських рішень щодо продовольчої безпеки з метою поліпшення виробництва та споживання продовольства у контексті вирішення глобальної продовольчої проблеми.

Структура роботи. Робота обумовлена метою та завданнями дослідження, структурно складається зі вступу, двох розділів, висновків та списку використаних джерел. Загальний об’єм роботи 62 сторінки машинописного тексту.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ РЕСУРСІВ І МОДЕЛЕЙ ВИРІШЕННЯ ГЛОБАЛЬНОЇ ПРОДОВОЛЬЧОЇ ПРОБЛЕМИ

1.1 Поняття продовольчої безпеки та стратегічне оцінювання продовольчої безпеки

Основою біологічного, політичного, соціального та духовного життя людини є задоволення її фізіологічних потреб у якісному та безпечному харчуванні. Це також забезпечує сім'ю, соціальну групу, державу, суспільство та людство в цілому. Проблема продовольчої безпеки в Україні зростає в міру її інтеграції в глобальне та європейське співтовариство, забезпечення населення продуктами харчування за будь-яких умов є єдиним способом забезпечити самостійну політику. Як правильно зазначає Геєць В. М. [17, с.29-32], з конституційного визначення України як соціальної держави, політики, яка спрямована на створення умов для забезпечення гідного рівня життя людини, і положення ст. 48 Конституції, яке вказує на обов'язок держави формувати основи державної політики, зокрема продовольчої політики, а також державних програм у сфері соціального розвитку, випливає, що держава як соціальна служба.

Держава, повинна захистити права громадян на повноцінне харчування. Захищаючи це право, держава повинна зменшити імпорт харчових продуктів і сприяти відношенню до інших країн. За допомогою справедливої політики продовольчої безпеки держава повинна навести соціальний порядок і забезпечити підвищену калорійність добового раціону населення, усунути дисбаланс у споживанні харчових продуктів іншими соціальними групами та підвищити дієздатність малозабезпечених і соціально незахищених груп, включаючи людей із фіксованим доходом, таких як пенсіонери та студенти, які залежать від державного соціального забезпечення.

Одним із основних напрямків державної політики щодо національної безпеки в економічній сфері є забезпечення продовольчої продукції. Для забезпечення продовольчої безпеки країни стратегія національної безпеки України вимагає програмної земельної реформи та пріоритетного розвитку агропромислового комплексу. З іншого боку, ці законодавчі акти в основному декларативні, і вони не встановлюють чітких процедур управління системою безпеки харчових продуктів. Відсутні визначення об'єктів, суб'єктів, функцій і завдань управління, методів управління, комплексних критеріїв та інтегральних показників оцінки ефективності системи державного регулювання безпеки харчових продуктів і в загальній системі моніторингу виконання стратегічних рішень. Це вимагає ефективного управління в цій галузі, що призводить до некерованих процесів розвитку, шкідливої конкуренції між частинами системи ресурсів та несистемного та нераціонального розподілу останніх [6, с. 24].

Структура системи продовольчої безпеки є певними принципами. Ключовим є принцип соціальної справедливості, який вимагає, що мета цієї системи та кожен її компонент стають в задоволенні харчових потреб людини. Вплив на всі компоненти системи одночасно є іншим принципом. Системність є наступним принципом, який включає комплексний підхід до вирішення економічних, соціальних, екологічних та інших аспектів продовольчої безпеки. Іншим принципом є адекватність у виборі регуляторів. Це пов'язано з тим, що дії регуляторів можуть бути виключно на різних етапах розвитку економічної системи та в умовах зміни кон'юнктури на внутрішньому та зовнішньому ринках.

Стабільність системи є останнім принципом. Це означає, що система повинна підтримувати соціальність, комплексність, системність та адекватність незалежно від змін у навколишньому середовищі. Завдання щодо формування пропозиції продовольства вкладено на агропродовольчу галузь, яка є одним із об'єктів управління аграрною політикою. У той же час потрібно створити запит, тому в цьому випадку необхідний системний підхід. Цей підхід

передбачає визначення позицій у кожному напрямку аграрної політики та врахування взаємозв'язку між ними. Заходи стосуються підприємств торгівлі та населення, а також сільськогосподарських товаровиробників і переробних підприємств. Безпека харчових продуктів залежить від комплексного підходу, який забезпечує тісний зв'язок усіх компонентів [7, с. 17].

На першому етапі формування продовольчої безпеки необхідно створити систему моніторингу. Ця система повинна оцінювати фактичний стан і прогнозувати внутрішні та зовнішні загрози продовольчої безпеки. Відповідно до цього розробляються стратегії для виявлення та усунення шкідливих елементів, які впливають або можуть вплинути на рівень безпеки в майбутньому. Агропродовольче виробництво, продовольчий ринок, споживання харчових продуктів, харчування населення, якість і безпека харчових продуктів є центральними темами системи моніторингу безпеки харчових продуктів.

Таким чином, продовольча безпека означає захист життєво важливих потреб людей, що виражається в тому, що держава гарантує безперешкодний економічний доступ до харчових продуктів для того, щоб люди могли нормально жити.

Завдання щодо формування пропозиції продовольства вкладено на агропродовольчу галузь, яка є одним із об'єктів управління аграрною політикою. У той же час потрібно створити запит, тому в цьому випадку необхідний системний підхід. Цей підхід передбачає визначення позицій у кожному напрямку аграрної політики та врахування взаємозв'язку між ними. Заходи стосуються підприємств торгівлі та населення, а також сільськогосподарських товаровиробників і переробних підприємств. Безпека харчових продуктів базується на цілісному підході, який забезпечує тісний зв'язок усіх компонентів цього процесу [8, с. 36].

На першому етапі формування продовольчої безпеки необхідно створити систему моніторингу. Ця система повинна оцінювати фактичний стан і прогнозувати внутрішні та зовнішні загрози продовольчої безпеки. відповідно

до цього розробляються стратегії для виявлення та усунення шкідливих елементів, які впливають або можуть вплинути на рівень безпеки в майбутньому. Агропродовольче виробництво, продовольчий ринок, споживання харчових продуктів, харчування населення, якість і безпека харчових продуктів є центром уваги системи моніторингу безпеки харчових продуктів [9, с. 17].

Методика визначення основних показників продовольчої безпеки, затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 5 грудня 2007 року № 1379. Показники продовольчої безпеки пропонуються таким чином [1]:

1) потрібна енергетична цінність раціону харчування людини, яка складається з усіх продуктів, спожитих одиницею маси людей протягом дня, а також їх енергетичної цінності. Граничним (пороговим) критерієм є споживання 2500 ккал на день, при цьому 55% добової раціону має складатися з продуктів тваринного походження.

2) забезпечити основними видами продуктів раціональне харчування людини, що збільшується як вміст між фактичним споживанням певного продукту та його раціональною нормою.

3) забезпеченість запасів зерна в державних ресурсах, яка збільшується як обсяг внутрішнього споживання населенням хліба та хлібобулочних виробів у перерахунку на зерно. Зазначений показник має граничний (пороговий) рівень 17%, що становить 60 днів споживання.

4) Економічна доступність продукту, яка є як частка загальних витрат на харчування в загальних витратах домогосподарства. Зазначений показник має граничний (пороговий) критерій 60%.

5) динамічна кореляція вартості харчування за соціальними групами, яка збільшується як співвідношення між вартістю харчування двадцяти відсотків домогосподарств з найвищими доходами та вартістю харчування двадцяти відсотків домогосподарств з найнижчими доходами [10, с. 21].

6) ємність внутрішнього ринку товарів, яка постійно змінюється і вимірюється споживанням певного товару на середньорічну чисельність населення.

7) Продовольча незалежність конкретного товару демонструється як показник між розміром внутрішнього ринку товару та обсягом імпорту в натуральному вираженні. Рівень тридцяти відсотків цього показника є його граничним (пороговим) критерієм.

Бойко Л. стверджує, що «механізм забезпечення продовольчої незалежності, система організаційно-економічних і правових заходів щодо запобігання економічним загрозам продовольчої безпеці, які включають: моніторинг економіки з виявлення розміщення та прогнозування внутрішніх і зовнішніх загроз; створення нормативно-правової бази безпеки аграрного сектору; кредитування та державна підтримка національного товаровиробника та його конкурентоспроможності.

Основою методичних підходів є принцип достатнього та збалансованого харчування, який враховує фізіологічні норми та показники, що складають модель національної продовольчої безпеки. Ці підходи більш прийнятні для оцінки стану та межі продовольчої безпеки цих рівнів. Рис. 1.1 ілюструє критерії оцінки досягнутого рівня продовольчої безпеки країн.

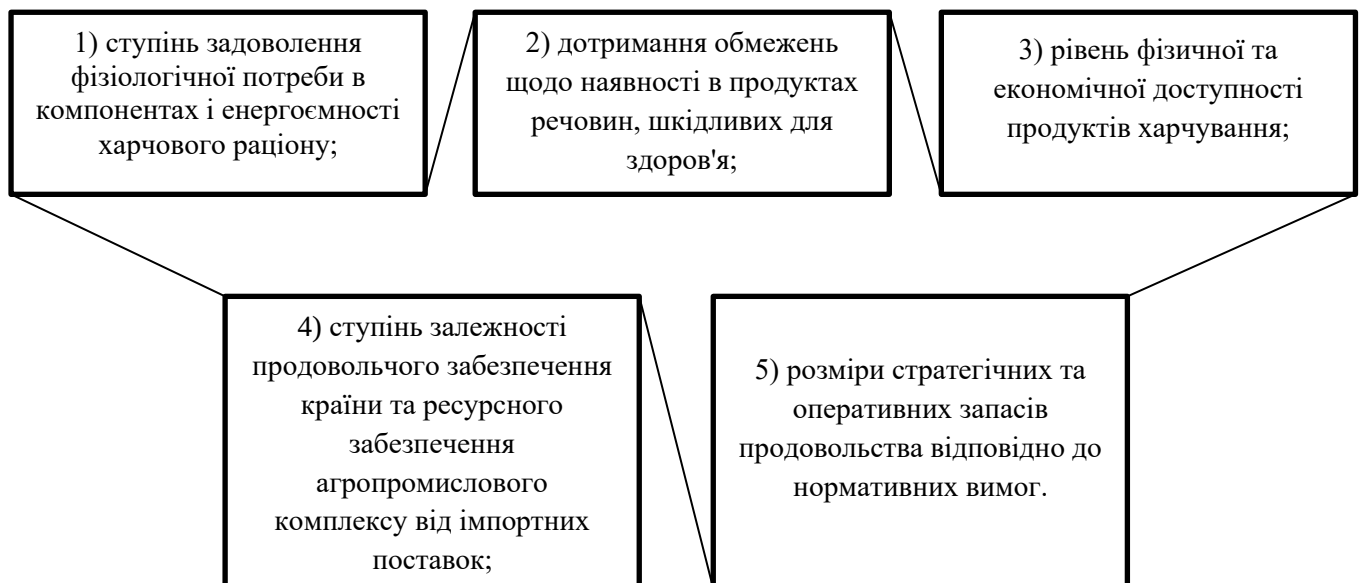

Рис. 1.1 – Критерії оцінки досягнутого рівня продовольчої безпеки країни

Нижче ми розглянемо кожен критерій і завдання.

Критерій № 1. Ступінь задоволення фізіологічної потреби в інгредієнтах харчового раціону та його енергоємності

Оцінка продовольчої забезпеченості повинна базуватися на принципах, з якими є принципи раціонального харчування та особливостей завдань соціально орієнтованої ринкової економіки [20, с . 31]:

1. Визначення списку продуктів, які найбільш вірогідно відображають структуру харчового раціону населення, що відповідає таким умовам:

- продукти повинні мати найвищу цінність і не бути взаємозамінними;
- кількість продуктів повинна бути мінімальною, щоб забезпечити 80% і більше потреби в калоріях і основних харчових речовинах;
- і мають бути достовірні статистичні дані про виробництво та споживання кожного з вибраних продуктів.

2. Оцінка рівня самозабезпеченості продуктів харчування на основі даних (найвних) умов, що характеризуються виробництвом (споживанням) на душі населення за кожним видом товару.

3. Оцінка раціону з точки зору енергії та забезпечення його необхідної кількості поживних речовин.

Індикатори мають однозначно характеризувати продовольчу безпеку; все, що потрібно зробити, це врахувати, що є статистичні дані, і виміряти. Як такі показники можуть використовуватися індекси енергетичної та харчової цінності споживаних харчових продуктів, що показують їх добротність за відношенням до фізіологічних норм .

Критерій № 2. Відповідність раціону харчування обмеженням продуктів, які є шкідливими для здоров'я.

Токсичні речовини накопичуються в харчових продуктах протягом усіх їхніх етапів: отримання сировини (вирощування), переробка, зберігання та реалізація. Токсичні речовини можуть потрапляти в продукти через обґрунтовані, мінеральні та органічні добрива, аерозолі з повітря та води.

Для оцінки використовують два види даних: загальна кількість продукції, забрудненої радіонуклідами в певних районах, і ступінь забруднення землі хімічними речовинами, які є токсичними [21, с. 304].

Критерій № 3. Рівень фізичної та економічної забезпеченості продовольством різних груп населення залежить від наявності продовольчих ресурсів і достатності фінансових ресурсів для розумного харчування.

Крім того, фізична наявність продовольства збільшується його присутністю на продовольчих ринках і в торговельній мережі з необхідною кількістю та асортиментом, а також наявністю обсягу та структури надходження продовольства до конкретних споживачів відповідно до нормативів. З іншого боку, економічна доступність продовольства характеризується можливостями (за встановленого рівня ціни і доходів) отримання продовольства більшими групами.

Створення економічних умов, необхідних для забезпечення доступності харчування за медичними стандартами для всіх соціальних груп населення, робить можливим забезпечення фізичної та фінансової доступності.

Критерій № 4. Ресурси агропромислового комплексу та продовольче забезпечення країни сильно залежати від імпорту [22, с. 32].

Зменшення питомої ваги споживання є показником незалежності країни від імпортних поставок життєво важливих продуктів харчування.

На основі цього показники частки продукції вітчизняного виробництва в забезпеченні кормами для тварин, а також рослинницьким обладнанням, мінеральними добривами, гербіцидами та іншими ресурсами мають протилежне значення.

Критерій № 5. Розміри стратегічних і оперативних запасів харчових продуктів повинні відповідати нормативним вимогам.

Забезпеченість населення сільським населенням продовольчими товарами у розмірі споживчого кошика, а також стабільність на них у разі неврожаю чи інших причин зниження рівня забезпечення продуктами харчування та сировиною для їх виробництва забезпечує оперативність

регіональних (обласних) обсягів продовольчих ресурсів. Можливість забезпечити населення споживчим кошиком у разі надзвичайних умов продовольчого забезпечення досягнення стратегічних резервів держави [23, с. 175].

Таким чином, основним критерієм продовольчої безпеки країни є фізична та економічна доступність продуктів харчування для різних груп населення, а також повне задоволення фізіологічних потреб в раціоні енергетичної складової, а також компоненти, які додають його структуру та якість. Продукти харчування повинні відповідати стандартам безпеки щодо наявності радіоактивних та інших шкідливих речовин у них.

1.2 Продовольча безпека України в умовах воєнного стану

Враховуючи російське вторгнення та відмову імпортувати енергоносії з Білорусі та Російської Федерації, пошук шляхів забезпечення продовольчої безпеки країни в короткостроковій перспективі є надзвичайно актуальним. Найшвидшим рішенням є використання існуючого потенціалу сільського господарства шляхом використання заходів органічного виробництва та часткової переробки відходів на альтернативні джерела енергії та добрива з метою мінімізації виробничих витрат.

В умовах військових дій, порушення матеріально-технічних зв'язків між виробниками та споживачами продукції, окупації частини територій та закриття більшості портів забезпечення продовольчої безпеки є одним із головних завдань органів державної влади.

Як зазначає Куць О. І., важливою умовою досягнення продовольчої безпеки є стабільність її постачання. Це включає в себе здатність груп населення, домогосподарств та окремих осіб мати доступ до достатньої кількості їжі в будь-який час і не відчувати тиску з приводу втрати доступу до

їжі через шоки попиту чи пропозиції, а також циклічні коливання економічної ситуації [28, с. 250].

Враховуючи зростання цін на добрива, паливо та низькі закупівельні ціни на продукцію сільського господарства, необхідно використовувати альтернативні джерела живлення, у тому числі використання дигестату, що дозволяє частково знизити зростання собівартості продукції.

Дослідження Побоченко Л. М. показують, що приріст урожаю після використання біодобрив (дигестер) становить від 10 до 50%, але більш точний прогноз складно, оскільки на врожайність впливає багато інших факторів. Наприклад, для удобрення 1 га поля потрібно 120 кг звичайних мінеральних добрив, а органічних – лише 500 кг для удобрення тієї ж площі з такою ж урожайністю [36, с. 103].

Загроза продовольчій безпеці виникла через призупинення весняної посівної кампанії 2022 року (або скорочення посівних площ) у районах, де ведуться бойові дії або які є тимчасово окупованими. Тому внаслідок порушення агротехнологічного впорядкування земель відбулося зниження врожайності, зменшення збору зерна і, як наслідок, зменшення експорту зерна.

На думку Погорелова О. В., підвищення інвестиційно-інноваційної діяльності в аграрному секторі потребує вдосконалення існуючих механізмів залучення інвестицій. Особливо це актуально в умовах воєнного стану. Держава має гарантувати інвестиції, залучені в агропромисловий комплекс [38, с. 53].

Основними шляхами вдосконалення структури формування та розподілу прибутку підприємства є визначення пріоритетного напрямку використання прибутку. Це забезпечує перспективний розвиток підприємства, аналіз динаміки та факторів отриманого прибутку, виявлення резервів, що сприяють максимізації прибутку, а також ефективне планування формування, розподілу та використання прибутку на наступні періоди.

Враховуючи зростання цін на продукти харчування та створення «зернового» коридору, альтернативних шляхів експорту та враховуючи

сприятливу експортну політику ЄС для максимізації прибутку, надлишки сільськогосподарської продукції доцільно продавати на ринках ЄС. Зазначимо, що експорт товарів у січні-листопаді 2022 року становив 40671,2 млн доларів США, або 66,4% до січня-листопада 2021 року, імпорту – 49 194,9 млн доларів або 75,8%. Від'ємне сальдо становило 8523,7 млн дол. (У січні-листопаді 2021 року він також був негативним – 3 635,3 млн доларів). Коефіцієнт покриття експортом імпорту становив 0,83 (у січні–листопаді 2021 року – 0,94) (рис. 1.2, рис. 1.3) [40].

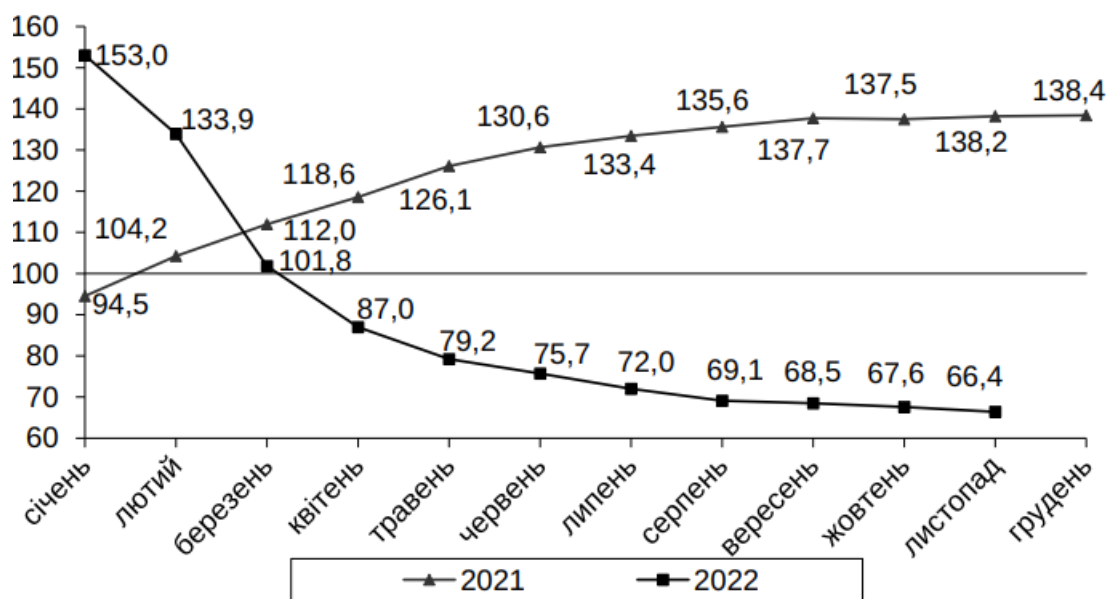

Рис. 1.2 – Темп зростання (зниження) експорту товарів (у % до відповідного періоду попереднього року нарастаючим підсумком)

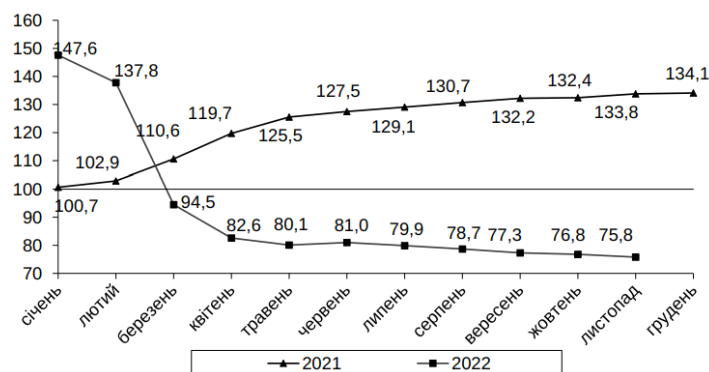

Рис. 1.3 – Темп зростання (зниження) імпорту товарів (у % до відповідного періоду попереднього року нарастаючим підсумком)

Як зазначає Погорелова О. В., основними напрямками розвитку виробництва та переробки зерна в Україні мають стати: розвиток інфраструктури шляхом будівництва нових елеваторів; Сприяння вирощуванню зернових 1-2 класів через систему розвитку насінництва в Україні та використання більш передових технологій; Зменшення квот на експорт зерна та заборона експорту твердих сортів пшениці з метою розвитку власного виробництва макаронних та хлібобулочних виробів; Створення виробничих потужностей з переробки фуражного зерна на базі приватизованих спиртзаводів з орієнтацією на виробництво спирту та біоетанолу [37, с. 36].

З метою забезпечення продовольчої безпеки Законом України про внесення змін до деяких законів України щодо безперебійного виробництва та постачання сільськогосподарської продукції під час воєнного стану передбачено такі заходи:

- на час дії воєнного стану та протягом 90 днів після його закінчення сприяти державній реєстрації пестицидів і агрохімікатів;
- розширити перелік агрохімікатів, які можна імпортувати, виробляти, обігувати, використовувати та рекламувати в Україні без державної реєстрації;
- допускати до відбору проб спеціалістів приватних лабораторій та сільськогосподарських інспекторів; спрощення процедури затвердження для приватних лабораторій; спрощення фітосанітарних вимог до транспортування продукції рослинного походження та надання дозволу на видачу електронного фітосанітарного сертифіката;
- надати можливість українським органічним виробникам, які виробляли виробництво за стандартами ЄС, переходити на українські стандарти виробництва без додаткового перехідного періоду (якщо це відбувається в рамках одного органу сертифікації), а також надати цим виробникам можливість отримувати державну підтримку отримувати;

- відстрочити виконання відповідних вимог закону України «Про державний контроль за дотриманням законодавства про харчові продукти, корми, побічні продукти тваринного походження, здоров'я та благополуччя тварин» на три роки з дня припинення воєнного стану;
- сприяти та уможливлювати транзит живих тварин через територію країн, де зареєстровані випадки небезпечних хвороб тварин, за умови, що відповідні тварини походять із господарств цих країн, вільних від небезпечних хвороб тварин.

В умовах виходу на ринки ЄС та адаптації до стандартів цього Союзу доцільною є запропонована Прунцева Г. О. маркетингова стратегія молочного підкомплексу аграрного сектору, яка спрямована на підвищення ролі маркетингової діяльності в ринкових умовах та вдосконалення методи дослідження ринку [39, с. 88].

Незважаючи на військову обстановку, динаміка показників зовнішньої торгівлі сільськогосподарською продукцією України у 2023 році розвиватиметься в бік поступової компенсації втрат, отриманих у 2022 році. Очікується збільшення експорту агропромислових товарів, покращення ситуації з імпортозалежними групами продуктів харчування та поступове розширення внутрішнього попиту. Окрім забезпечення продовольчої безпеки, необхідно подолати дефіцит енергоресурсів, що може бути досягнуто за рахунок часткової переробки продукції сільського господарства та відходів харчових підприємств на альтернативні джерела енергії.

Пахуча Е. В. зазначає, що виробництво біогазу та біоетанолу на лікеро-горілчаних заводах у регіоні може мати такі економічні наслідки: підвищення енергетичної незалежності; зниження енергетичних витрат лікеро-горілчаних заводів; покращення екологічного стану водних ресурсів; забезпечення тваринницької галузі білковими кормами [35, с. 53]. Як зазначив Бабики В. О., Україна має достатньо земельних площ для забезпечення енергетичної безпеки при використанні сільськогосподарської сировини для виробництва біопалива без шкоди для продовольчої безпеки [35, с. 58].

Для забезпечення продовольчої безпеки держави в умовах воєнного стану є сенс інвестувати у створення великих промислових сільськогосподарських виробництв, орієнтованих на вирощування технічних та зернових культур, які продовжують з користю використовуватися як паливо та корм тваринам. Об'єктами підвищеного екологічного ризику є великі тваринницькі та птахівничі приміщення. Їх доцільно модернізувати шляхом створення допоміжних виробництв, спрямованих на виробництво біогазу для побутових потреб. Загальний напрямок сільськогосподарського виробництва має зосереджуватися на стійких і кліматично розумних рішеннях, зокрема, надавати перевагу агроекологічним практикам: точному землеробству, використанню сівозмін і біологічно різноманітного полікультурного підходу у рослинництві; Дрібне тваринництво з високими стандартами утримання тварин (табл. 1.1).

Таблиця 1.1

Способи забезпечення продовольчої безпеки під час військового стану

Пропоновані заходи	Очікуванні результати
Модернізація тваринницьких ферм, цукрових заводів, птахофабрик і спиртових заводів з призначенням створення альтернативних джерел енергії.	1. Подолання енергетичної залежності шляхом виробництва біогазу та біоетанолу. 2. Забезпечення зниження собівартості продукції та кінцевої ціни продуктів харчування 3. Забезпечення сільського господарства органічними добривами (дигестер) за помірними цінами
Створення малих тваринницьких підприємств і дотування ОСГ, які беруть участь від двох до п'яти тварин.	1. Забезпечення молочної галузі високоякісною сировиною з можливістю подальшого експорту надлишків до ЄС 2. Збільшення поголів'я великої рогатої худоби.

Пропоновані заходи	Очікувані результати
Субсидії фермерським господарствам спрямовані на виробництво органічної продукції.	1. Підвищення якості продукції. 2. Створення додаткових робочих місць у сільській місцевості.
Зменшення експортних квот на тверду пшеницю.	1. Уникнення ситуації дефіциту сировини для хлібопекарської промисловості. 2. Звести до мінімуму сезонні коливання цін на зерно 1 та 2 сортів.
Компенсація процентів за кредитами на будівництво сільськогосподарським підприємствам млинових комплексів, малопотужного виробництва олії та зерна.	1. Зниження цін на продукти харчування в сільській місцевості. 2. Створення додаткових робочих місць у сільській місцевості.

Крім того, українські господарства демонструють великий потенціал для розвитку органічного землеробства. Зокрема, відходи рослинництва та тваринництва можна використовувати на місцевому рівні в невеликих локальних біоенергетичних проектах або переробляючи їх у дигестат як добриво.

Таким чином, запропонований комплекс заходів дасть змогу забезпечити населення, зокрема сільське, основними продуктами харчування за помірними цінами та високої якості [12, с. 41].

Проведені дослідження підтверджують важливість розвитку напрямків удосконалення виробництва та переробки продукції АПК для забезпечення продовольчої безпеки та дадуть змогу досягти наступних результатів:

- зниження собівартості виробництва сільськогосподарських культур за рахунок власного виробництва альтернативних джерел енергії;
- покращити якість продукції та адаптуватись до вимог ЄС у цьому відношенні за рахунок розвитку органічного землеробства;
- створення значної кількості малих сільськогосподарських переробних підприємств, орієнтованих на виробництво необхідної продукції для конкретної сільської місцевості;

- сприяти розвитку тваринництва, в тому числі в сфері охорони праці та дрібномасштабних операцій з переробки сільськогосподарської продукції;
- забезпечити сільськогосподарських товаровиробників недорогими органічними добривами (дигестерами).

Реалізація запропонованих заходів дає можливість суттєво підвищити рівень продовольчої безпеки та конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції та може слугувати доповненням до Плану заходів із забезпечення продовольчої безпеки в умовах воєнного стану, затвердженого Постановою КМУ від 29 квітня 2022 року № 327-р. Перспективними є подальші дослідження щодо визначення потенціалу модернізації переробних підприємств сільськогосподарської продукції.

1.3 Глобальна продовольча безпека: проблеми та стратегічні рішення

У Глобальному індексі продовольчої безпеки 2022 року Україна займає останнє місце серед європейських країн.

Крихкість глобальної продовольчої системи та її вплив на світову продовольчу безпеку були виявлені пандемією COVID-19, повномасштабним вторгненням Росії, інфляцією, зростанням цін на продукти харчування та екстремальними погодними явищами у 2022 році. Щорічний звіт країн про Глобальний індекс продовольчої безпеки (GFSI), опублікований Economist Impact, аналізує стан продовольчих систем у 113 країнах. Аналіз змагань про те, що світова продовольча безпека продовжує погіршуватися після досягнення свого піку у 2019 році. Україна зараз займає 71 місце в Індексі продовольчої безпеки серед 113 країн, тоді як торік вона займала 58 місце [15, с. 265].

Індекс, розроблений Economist Impact за підтримки міжнародної сільськогосподарської компанії Corteva Agriscience, аналізує, як регіональна

стійкість та адаптивність, а також основні принципи доступності, якості та безпеки впливають на продовольчу безпеку світу. Цього року були додані важливі показники екологічної продовольчої безпеки, які пов'язують сільськогосподарські ініціативи, такі як інвестиції в дослідження та розробки та доступ до сільськогосподарських ресурсів, з продовольчою безпекою.

Нові показники показують повну картину продовольчої системи, висвітлюючи проблеми, які погіршилися протягом багатьох років, включаючи і безпеку їжі, останні показники за цими критеріями якості впали на 4 % з 2019 по 2022 рік. Клімат також впливає на продовольчу систему. Наслідки включають посухи, повені та зникнення води для сільського господарства [18, с. 6].

Хоча в глобальному масштабі Індекс демонструє покращення доступності сільськогосподарських ресурсів за рейтинговою шкалою за останні кілька років, загальні показники в сільському господарстві залишаються низькими, включаючи іригаційну інфраструктуру, підвищення родючості підстави та обмеження державних витрат на сільськогосподарські дослідження та розробки.

Війна, яка почалася з Росією, суттєво вплинула на стан продовольчої безпеки України. Країна посіла останнє місце в європейському рейтингу (26 місце з 26), а на глобальному рейтингу, який включає 113 країн, посіла 65 місце.

Україна займає 93-є місце у світі та 26-е з 26 країн Європи за показником доступності продовольства, отримавши 48,1 балів зі 100. За цим показником найслабшими руйнівними факторами країни є політичні та соціальні бар'єри, інфраструктура ланцюга поставок, сільськогосподарські дослідження та стратегія доступу до їжі.

Найгірший показник продовольчої безпеки в Україні «Стійкість та адаптивність» (43,5 бали зі 100 і 94 місце в світі) демонструє серйозні проблеми з управлінням водними ресурсами та доступом до них, а також недоліки в системі управління ризиками.

Україна займає перше місце в Європі та 65 місце в світі за показником продовольчої безпеки. Це пов'язано з різким зростанням цін, зміною середньої ціни на продукти харчування та відсутністю сильних державних програм захисту [54, с. 55].

Якість і безпека харчових продуктів є єдиним показником, за яким Україна має 71,3 бали зі 100, або 52 сходинку у світовому рейтингу. Словом експертів, українці споживають достатню кількість високоякісного білка та загалом безпечні продукти харчування.

Таким чином, продовольча безпека країни через війну була зумовлена зруйнованими логістичними ланцюгами та інфраструктурою, зруйнованими фермами та заводами, зниженням виробництва харчових продуктів працюючими підприємствами та зростанням споживання харчових продуктів у найбільш постраждалих районах країни. Фактично агрохолдинги, малі та середні фермерські господарства та їхні партнери-постачальники ресурсів претендують на продовольчу безпеку країни.

ФАО оцінює, що на початку пандемії COVID-19 у 2020 році та після неї в середньому 768 мільйонів людей постраждали від проблеми недостатнього забезпечення продовольством, що становить близько 720-811 мільйонів жителів планети.

У 2020 році порівняно з 2019 роком кількість людей, які голодували, зросла на 46 мільйонів в Африці, майже на 57 мільйонів в Азії та приблизно на 14 мільйонів в Латинській Америці та Карибському басейні. У середньому із загальної кількості 768 мільйонів людей, які страждають від недоїдання, Азія (418 мільйонів), Африка (282 мільйони) та Латинська Америка та Карибський басейн (60 мільйонів), рис. 1.2

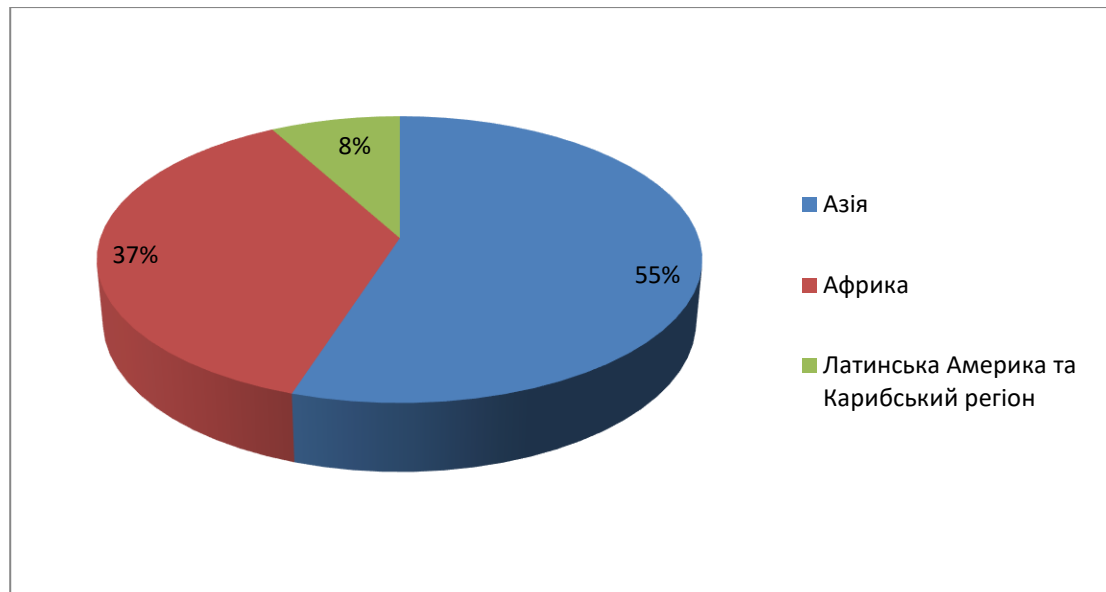

Рис. 1.2 – Глобальна продовольча проблему в період пандемії

У роках 2021–2022 ситуація лише погіршилася. Наразі американського народу у всьому світі щодня стикаються з проблемою недоїдання. Однією з причин цього є перешкоди в ланцюгах постачання та логістичні проблеми через пандемію, зростання цін на продукти харчування через постковідну інфляцію по всьому світу та низька продуктивність харчових систем у цій країні. До цього списку також варто включити дослідження кліматичної кризи, які відчувають люди по всьому світу. Зменшення втрат їжі може допомогти подолати наслідки продовольчої проблеми в усьому світі [49, с. 175].

За даними Всесвітнього економічного форуму, понад три мільярди людей не можуть дозволити собі здорове харчування, а понад 1,5 мільярда людей не можуть дозволити собі їх з мінімальним вмістом живильних речовин. Крім того, продовольчі системи викидають до однієї третини парникових газів, спричинених зміною клімату, незважаючи на те, що люди не вистачає їжі. Вони відповідають за 80% вирубки тропічних лісів у всьому світі. Вони також є основними факторами, які сприяють деградації підстав, опустелюванню, дефіциту води та втраті біорізноманітності.

За експертними оцінками, у ланцюжку постачання щонайменше 45 країн світу втрачається понад 3,5% продовольства. Найбільші втрати спостерігалися в Руанді (6,4%), Індії (5,6%), Гані (5,2%), Габоні (5%), Алжирі (4,6%), Єгипті

(4,4%) та інші країни, які переважно належать до Африки, Латинської Америки та Карибського басейну [40].

При цьому втрати становили від 1,5% до 2,5% у Німеччині, Швейцарії, Бельгії, Чехії, Словаччині, Болгарії, Кіпрі, Угорщині, Сербії та Японії, серед інших країн [40].

Післязбиральні втрати погіршуються «продовольчими витратами». Відсутність морозильної техніки, нерозвинена інфраструктура зберігання та переробки харчових продуктів (здебільшого швидкопсувних), неправильне планування виробництва та погані ринкові зв'язки між постачальниками та закупівельними компаніями є основними причинами цих втрат.

Згідно з деякими експертами, загальна вартість їжі, виробленої для споживання людей, втрачається приблизно в один трильйон доларів щорічно. У той час як у всьому світі виробляється достатньо їжі, щоб прогодувати сім мільярдів людей, втрата їжі та відходи є звичайним явищем.

Виробництво, транспортування, зберігання та зберігання — ці чотири етапи забезпечення продовольством у ланцюжку постачання, де відбуваються, втрачаються. Ці втрати можна зменшити лише шляхом широкого впровадження нових технологій [40].

Значна частина сільськогосподарської продукції втрачається під час виробництва. Основними причинами є застарілі сільськогосподарські технології та техніка, що знижує знижений урожай, перешкоджає ефективному лікуванню за ним і призводить до втрати під час збирання.

Захворювання, спричинені хвороботворними грибами, бактеріями та вірусами, призводять до значних втрат врожаю. Насіннєвий і садівний матеріал, рослинні попередньої культури, остаточно, бур'яни та комахи є основними причинами цього. У поясненні та на рослинних рештках збудники багатьох шкідників і хвороб культурних рослин можуть зберігатися протягом тривалого періоду часу.

Збір врожаю є останнім етапом вирощування пшениці, яка є основною продовольчою культурою у всьому світі. Для якості збереження та збереження

зерна потрібно завершити його в найкоротші терміни. Порухення технології збирання фактично до втрати від десяти до двадцяти відсотків, а в екстремальних умовах навіть до трьох відсотків вирощеного врожаю .

Що стосується інших видів сільгосппродукції, то, якщо збирання не було організовано належним чином, овочі, ягоди та зелень, які не відповідають естетичним вимогам споживачів, залишаються гнити на місці збору або на складі, і їх не можна продавати в магазинах [5, с. 68].

До 40% товарів псується під час транспортування. Основні причини включають: зміни температури і великої відстані, яку ведеться долати від полів до кінцевих споживачів. Локальне та гіперлокальне виробництво таких продуктів харчування, як ультрасвіжі продукти (свіжі овочі, ягоди, фрукти та зелень), може вирішити ці проблеми. До них належать автоматизовані вертикальні ферми, які доцільно будувати у великих і середніх містах. На етапі зберігання продукти можуть бути втрачені через зміни попиту, нестачу холодильних складів і недотримання температурних норм, а також обмежений термін зберігання.

Крім того, залежність від транспортування їх між країнами несе певні ризики. Наприклад, однією з причин загострення поточної глобальної продовольчої кризи є повне припинення поставок через пандемію, яка призвела до закриття кордонів і навіть заборонила експорт деякими країнами. Проблема бідності населення країн світу є ще одним аспектом.

Оскільки найбільше псування зерна відбувається на цьому етапі через вплив температури та вологості на безпечний час зберігання, контроль температури та вологості на рівнях зберігання може бути винятком. Збільшення частки переробки зерна на готові харчові продукти тривалого зберігання, так як борошно, пластівці та різні види круп і макаронних виробів, можуть зменшити втрати зерна. Таким чином, світова торгівля харчовими продуктами повинна переходити від сировини до готових харчових продуктів тривалого зберігання. Це може призвести до зменшення логістичних витрат і підвищення доступності харчових продуктів [5, с. 81].

Таким чином, існує багато способів боротьби з відходами та внутрішньою їжею. Технології можуть покращити процеси виробництва, переробки, зберігання, розподілу та використання сільськогосподарської продукції. Наприклад, втрати в країнах, які стикаються з продовольчою кризою, можна зменшити за допомогою навчання та розвитку післязбиральних технологій. Серед них доступні сушарки, вологоміри та герметичні пакети, які допомагають аграріям зменшити втрату зерна.

РОЗДІЛ 2.

ПРАКТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ РЕСУРСІВ І МОДЕЛЕЙ ВИРІШЕННЯ ГЛОБАЛЬНОЇ ПРОДОВОЛЬЧОЇ ПРОБЛЕМИ

2.1 Аналіз проблем та чинників продовольчої проблеми. Стратегічні заходи щодо збереження продовольчої безпеки в умовах воєнного стану

Глобальні проблеми стоять на заваді росту світової економіки в цілому та здійсненню реформ у системі міжнародних економічних відносин. Особливе значення в міжнародних відносинах має питання харчування. Це взаємозв'язок інтересів окремої людини, соціальних груп, суспільства і всього світового співтовариства в задоволенні потреб людей у продуктах харчування. Продовольство, його виробництво, розподіл і споживання є найважливішими елементами функціонування світової економічної системи. Важливість проблеми харчування визначається насамперед тим, що в структурі потреб людини на перший план висувається потреба в їжі. Водночас рівень їх задоволеності є неадекватним. На початку 21 століття проблема харчування досі не вирішена. На Землі, де проживає понад 7 мільярдів людей, близько 800 мільйонів людей споживають менше їжі, ніж необхідно для нормального життя [13]. Вирішення цієї проблеми відбувається дуже повільно, тому необхідно виявити причини і лише потім їм протидіяти.

В останні десятиліття дуже загострилися багато складних проблем безпеки та соціально-економічних проблем, які називають глобальними проблемами. Серед них важливою є проблема харчування. Для вирішення останнього недостатньо зусиль однієї держави, натомість необхідна тісна співпраця багатьох суб'єктів міжнародного права. Через складність прояву проблема є однією з найбільш загрозливих і вимагає негайного вирішення. Лише після створення в 1945 році Продовольчої та сільськогосподарської організації ООН (ФАО) почався поглиблений аналіз стану продовольчого забезпечення населення нашої планети, а також основних економічних регіонів

виробництва і споживання продуктів харчування. Фахівці вважають, що продовольча проблема є багатоаспектним явищем, яке впливає на всі суспільні процеси і тому має розглядатися у взаємозв'язку з економічною системою, політичним устроєм держави, народними господарськими традиціями тощо.

Вчені виділяють наступні чинники виникнення проблеми харчування як глобального явища:

- природні умови розміщення населення (загальна площа і структура сільськогосподарських угідь, сільськогосподарський потенціал, клімат, співвідношення чисельності та харчової маси тощо);
- глобальний транспорт і зв'язок, що забезпечує широкий доступ продовольства на зовнішні ринки;
- політична ситуація у світі (формування та відмінність позицій політичних сил, існування міждержавних товариств, асоціацій, використання їжі в політичних цілях);
- світове господарство і торгівля в їх єдності (продовольство як складова товарних потоків, роль балансових розрахунків, кліринг) тощо [14, с. 20].

Серед природних факторів, які мають особливе значення у вирішенні продовольчої проблеми, вирішальне значення мають ґрунтові характеристики територій, оскільки не всі земельні ділянки придатні для вирощування сільськогосподарських культур. Структура його використання значно відрізняється в різних країнах і регіонах світу. Біологічні ресурси Світового океану мають важливе значення для продовольчого забезпечення людства. Оскільки в більшості країн світу можливості розширення сільськогосподарського виробництва обмежені, а інтенсифікація виробництва продуктів харчування потребує значних витрат, що призводить до зростання цін, особливий інтерес становить розширення виробництва нетрадиційних продуктів харчування, особливо розвиток технології виробництва білків такої якості, які можна використовувати для виробництва нових харчових продуктів.

У сучасних умовах соціально-політичного розвитку регіонів світу спостерігається нерівномірність виробництва та споживання продуктів харчування. За словами експертів, проблеми з харчуванням зазвичай виникають у країнах, де недостатньо розвинене сільськогосподарське виробництво. Особливо це стосується країн, що розвиваються. Як показує процес економічного розвитку цих країн, поодиноці вони не зможуть впоратися з продовольчою проблемою [55, с. 50].

Майже 85% населення світу живе в країнах, що розвиваються, близько третини всієї їжі виробляється і трохи більше третини світового попиту споживається. Найгірша ситуація з харчуванням у 40 найбідніших країнах світу, які належать до так званої «зони голоду», до якої входять екваторіальна частина Африки та Південно-Східної Азії, а також країни Центральної та Південної Америки. До таких країн належать Гаїті, Екваторіальна Гвінея, Зімбабве, Демократична Республіка Конго, Свазіленд, Еритрея, Мадагаскар, Бурунді, Сан-Томе і Принсіпі та інші. На думку експертів, основною причиною прискорення світової продовольчої кризи є дефіцит продовольства. Основна причина нестачі продовольства полягає не тільки в інтенсивному зростанні населення окремих регіонів світу, а й у тому, що значні сільськогосподарські угіддя, придатні для вирощування продуктів харчування, зайняті технічними культурами, які використовуються для виробництва біопалива. Основними причинами зростання цін на продовольчі товари експерти визначають: підвищення глобального попиту через покращення загального добробуту, зростання цін на енергоносії та використання значної частки сільськогосподарської продукції для виробництва біопалива [50, с. 23].

Продовольча і сільськогосподарська організація під егідою ООН прогнозує, що в найближчі три роки попит на біопаливо зросте на 170%. У той же час, згідно зі звітом Організації економічного співробітництва та розвитку, світові ціни на продукти харчування можуть зрости на 20-50% протягом наступних 10 років. За всю історію державотворення проблема

стабільного продовольчого забезпечення населення була однією з найважливіших, оскільки від цього залежить національна безпека.

За офіційними даними, в даний час в різних регіонах світу нараховується близько 854 млн людей, які недоїдають, з них 820 млн проживають в країнах, що розвиваються (212 млн в Індії; 206,2 млн в Африці, на південь від Сахари; 524 млн - в Азії і тихоокеанського регіону, 52,4 млн – у країнах Латинської Америки та Карибського басейну, 37,6 млн голодуючих проживає на Близькому Сході та в Північній Африці), 25 млн – у країнах з перехідною економікою та 9 млн – у промислово розвинених країнах [40]. Глобальна продовольча криза різною мірою вплинула на різні частини світу. Наприклад, на Гаїті, найбіднішій країні Західної півкулі, третина населення в даний час не отримує необхідної добової норми калорій. Тут проживає 8 мільйонів людей, 80% з яких живуть за межею бідності, а безробіття становить близько 60%. За останні півроку ціни на основні продукти харчування – рис і макарони – зросли вдвічі [40].

У зв'язку з проблемою харчування в багатьох країнах світу постає проблема продовольчої безпеки. Тому що брак продовольства в країні потребує його імпорту з інших країн, що робить багато країн світу залежними від таких поставок. Країни-експортери продовольства можуть диктувати свої умови країнам-імпортерам, створюючи загрозу їхній безпеці та незалежності. У США та Франції рівень самозабезпеченості продовольством перевищує 100%, у деяких країнах Західної Європи наближається до 100%.

Найбільшою проблемою харчування країн, що розвиваються, є нестача їжі, спричинена швидким зростанням населення, урбанізацією та спеціалізацією на вирощуванні експортних культур. Багато країн, що розвиваються, експортують каву, банани, квіти та інші культури, заробляючи іноземну валюту для погашення величезних зовнішніх боргів. Водночас виробництво продовольчих культур у цих країнах скорочується. «Вільна» торгівля сільськогосподарською продукцією на світовому ринку та міжнародні угоди в рамках Світової організації торгівлі (СОТ) дозволяють фермерам з

розвинених країн продавати дешеві продукти харчування в країни, що розвиваються, що також призводить до погіршення продовольчої безпеки в країнах, що розвиваються [48, с. 144].

Положення щодо продовольчої безпеки на глобальному рівні були сформульовані міжнародним співтовариством на зустрічі в Римі 13 листопада 1996 року. Вони передбачають такі юридичні моменти: фізична наявність достатньої кількості, безпечної та поживної їжі в кількісному вираженні; економічний доступ до їжі в належній кількості та якості для всіх соціальних верств населення; Автономність та економічна незалежність національної продовольчої системи (продовольча незалежність); Надійність, тобто здатність національної продовольчої системи мінімізувати вплив сезонних, погодних та інших коливань на продовольче забезпечення населення всіх регіонів країни; Сталість, тобто розвиток національної продовольчої системи в режимі розширеного відтворення [7].

Продовольча політика країн розглядається як комплекс заходів, спрямованих на системне та ефективне вирішення завдань розвитку не тільки виробництва, зовнішньої торгівлі, зберігання та переробки, а й справедливого розподілу основних продуктів харчування, а також соціального розвитку села. Зростання населення значно перевищує виробництво продовольства в країнах, що розвиваються, де переважає традиційна система землеробства, не вистачає коштів на високопродуктивні сорти насіння і чистопородних тварин, добрива і хімікати, сільськогосподарську техніку і створення підприємств з переробки сільськогосподарської продукції. [46] Для такої групи країн характерне переважання культури споживання, спостерігається так зване монокультурне сільськогосподарське виробництво. У країнах Південної та Південно-Східної Азії в харчуванні населення переважає рис (75%), що говорить про широке поширення тут «рисової» дієти. Харчовий тип «кукурудза» характерний для Мексики, Венесуели та деяких країн Центральної Америки та Східної Африки. Одноманітне харчування не покриває фізіологічних потреб організму, який

потребує білків і жирів тваринного і рослинного походження, вуглеводів, вітамінів і мікроелементів [46].

Голод, недоїдання, нестача вітамінів і мікроелементів у харчуванні населення країн, що розвиваються, знижують продуктивність праці. Країни, що розвиваються, змушені імпортувати продукти харчування та витратити значну частину своїх доходів на експорт. Це підриває економіку ряду країн і посилює їхню економічну відсталість.

Проблема харчування існує і в розвинутих країнах, але в інших аспектах і формах, і вона має істотно інший характер, ніж проблема недоїдання. Вони виробляють все більше цінної продукції тваринництва, населення споживає багато жирної та солодкої їжі, що призводить до переїдання. Робота в містах не передбачає великих фізичних навантажень і не вимагає збільшення калорійності їжі. У Європі та Північній Америці жири та олії поступово витісняють зернові та овочі в раціоні. Продукти американської системи швидкого харчування «Fast Food» містять надмірну кількість жирів і цукру, компонентів, шкідливих для здоров'я людини. У результаті 55% дорослих у США мають надлишкову вагу. Подібна ситуація склалася в Західній Європі. Переїдання, як і голод, має негативні наслідки: підвищення сприйнятливості до хвороб (діабету, гіпертонії та інших захворювань), підвищення смертності. Харчова алергія, харчова гіперчутливість (симптоми: головні болі, неспокій, підвищена агресивність та інші симптоми), захворювання шлунка тощо пов'язані з надмірним споживанням їжі [33, с. 517].

Як відзначають експерти, реальних рішень глобальної продовольчої проблеми не знайдено, що лише свідчить про її складність і багатогранність. На мою думку, стан харчування у світі визначається такими факторами: фізико-географічними умовами та розміщенням населення; Розвиток світового транспорту і торгівлі, в тому числі торгівлі зерном, і т. д. Іншим фактором дестабілізації продовольчої ситуації в окремих регіонах світу є низький рівень розвитку продуктивних сил сільського господарства, їх вузька сільськогосподарська і сировинна спеціалізація, бідність і низька закупівельна

здатність більшості населення. Крім того, основна увага в розвитку сільського господарства в країнах, що розвиваються, відповідно до землеробських традицій колоніального минулого, робиться на вирощуванні технічних культур, тоді як виробництво продуктів харчування залишається на рівні традиційного натурального селянського землеробства на фермах. Одним із наслідків зростання чисельності населення та швидкого промислового розвитку у світі є брак питної води. Світове використання води для сільського господарства збільшилось на 19%. На даний момент для цих потреб використовується майже 90% світових ресурсів прісної води. Згідно з оцінками ФАО, зростання населення також буде дещо нижчим, але також вимагатиме дуже значного, пропорційно більшого збільшення сільськогосподарського виробництва, особливо тваринництва, особливо в контексті зростання доходів у ряді країн, що розвиваються, зокрема Китаї, Індії та зростання попиту на зерно майже в усіх країнах «третього світу» [32, с. 3].

Отже, тому продовольча безпека є однією з найважливіших проблем сьогодення і є серйозною глобальною загрозою в умовах зростання чисельності населення світу та скорочення сільськогосподарських площ під зерновими культурами. Крім того, щороку втрачається значна кількість родючих сільськогосподарських угідь через посуху та ерозію, а також через інтенсивну сільськогосподарську діяльність. Дедалі гостріше постає питання забезпечення населення різних регіонів світу питною водою та її раціонального використання. Таким чином, споживання їжі в окремих регіонах і країнах світу буде обмежено в майбутньому через прогнозоване зростання населення та наявні ресурси. Проте глобалізаційні процеси суспільного розвитку дедалі більше перетворюють світову економіку на цілісний механізм, який інтегрується не лише через міжнародний поділ праці, а й через великі транснаціональні виробничо-збутові фінансові та інформаційні компанії та сприяє вирішенню продовольчої проблеми, що потребує подальшого наукового дослідження.

Забезпечення продовольчої безпеки є одним із найважливіших аспектів забезпечення глобальної та національної безпеки, оскільки споживання продуктів харчування є основоположним у загальному спектрі потреб людини та є основою для формування високого рівня якості життя населення.

На початку третього тисячоліття Україна та світ не вперше стикаються з проблемою продовольчої безпеки в кризових ситуаціях. Так, у 2020-2021 роках глобальна пандемія COVID-19 негативно вплинула на забезпечення продовольчої безпеки, спричинивши зниження попиту на продукти харчування, мобільності та купівельної спроможності населення, що призвело до колапсу в системі виробництва продуктів харчування та постачання через введення карантинних заходів та обмеження пересування. Проте у 2021 році, незважаючи на негативний вплив пандемії COVID-19 на ситуацію з продовольчою безпекою у світі, Україна стала членом Комітету ООН зі всесвітньої продовольчої безпеки, який звітує перед Генеральною Асамблеєю ООН через Економічну та соціальну комісію ООН. Конференція Ради та Продовольчої та сільськогосподарської організації ООН. Оскільки Україна входить до п'ятірки провідних світових експортерів зернових та зернобобових культур і певний час позиціонується як «гарант продовольчої безпеки багатьох країн світу завдяки традиційно сильному експорту продовольства». З початком повномасштабного збройного вторгнення російських військ на територію України, його наслідки пов'язують із вибухом світової продовольчої кризи [34, с. 121].

Під продовольчою безпекою науковці розуміють рівень забезпечення населення країни екологічно чистими та здоровими продуктами харчування вітчизняного виробництва за науково обґрунтованими стандартами та за доступними цінами в інтересах збереження та покращення середовища проживання. Забезпечення держави продовольчої незалежності (самозабезпечення) і повного задоволення потреб населення в харчових продуктах за рахунок достатньої кількості власного сільськогосподарського виробництва, пов'язаного з його забезпеченням на державному рівні. Вони

також зазначають, що система забезпечення національної продовольчої безпеки має базуватися на принципах якості, самодостатності, незалежності та доступності [19, с. 21]. Ці принципи повинні бути основою для розробки політики та стратегії, спрямованої на забезпечення продовольчої безпеки в державі.

Проте війна Росії проти України продемонструвала, наскільки вразлива продовольча система країни та світу до антропогенних (наслідки збройного конфлікту), економічних (зростання світових цін на продукти харчування), природних (поширення неврожаїв, погодні умови) та інших факторів. У результаті цієї війни скорочується забезпечення багатьох країн Близького Сходу та Північної Африки, після чого вони імпортують понад 90% усіх харчових запасів. Крім того, експерт Світового банку та СБРР стверджують, що «жертвами» російської агресії проти України можуть стати навіть Туреччина, Єгипет, Індія, Таїланд, Грузія, Вірменія, ПАР, Ліван і Шрі-Ланка. Крім того, згідно з прогнозом Продовольчої та сільськогосподарської організації ООН від 11 березня 2022 року щодо війни в Україні, це дослідження виявляє серйозні загрози подальшого зростання світових цін на продовольство. Ціни на харчові продукти та корми можуть зрости на 20% через глобальне підвищення інфляції. Країни з нерозвиненою та нестабільною економікою на Близькому Сході та в Північній Африці найбільше постраждали від цього зростання. Вітчизняні аналітики підтримують їх точку зору, відзначаючи, що в результаті бойових дій, які веде Росія на території України, було пошкоджено цільові ланцюги постачання сільськогосподарської та харчової продукції (від первинного виробництва до реалізації продукції споживачам), а також дії, пов'язані зі створенням додаткової вартості в агропромисловому комплексі, яка включає виробництво, переробку, розподіл, споживання. В цілому, це призведе до зниження врожайності, збору та експорту зерна та іншої сільськогосподарської продукції. Крім того, через блокування Російською Федерацією українських портів понад 60% сільськогосподарської продукції Україна експортує залізницею. Це негативно

позначається на країнах, які залежать від імпорту продовольчих товарів, останні експортні канали частково диверсифікуються, переорієнтовуючись.

Крім того, слід зазначити, що через військові дії сьогодні близько третини українських полів вже непридатні для посіву. Зростання ціни на пальне та складна логістика вплинули на продовольчу безпеку. Також окупанти свідомо руйнують сільськогосподарську інфраструктуру та техніку, зокрема зерносховища, на сході та півдні країни. На тимчасово окупованих територіях аграріїв змушують продавати зерно за заниженими цінами. Також на полях трапляються пожежі. Крім того, дії Російської Федерації щодо розкрадання українського зерна спрямовані не лише на розграбування національних цінностей, а й на спричинення голоду серед мирного населення на тимчасово окупованих територіях. У такий спосіб поряд з енергоносіями (нафтою і газом) та захопленням ядерних об'єктів РФ намагається отримати ще один інструмент глобального шантажу – продовольство [27, с. 40].

Національна платформа продовольчої безпеки була створена Держпродспоживслужбою для забезпечення продовольчої безпеки України в цих умовах. Вона дозволяє об'єднати зусилля військових адміністрацій, виробників харчових продуктів, торговельних мереж та міжнародні організації, щоб допомогти розвитку української економіки під час війни та забезпечити населення їжею та речами першої необхідності. Її цінність для компаній та інших учасників полягає в тому, що вона надає їм доступ до актуальної реальної інформації про потреби та пропозиції певної продукції, що значно спрощує для виробників продукцію на ринку збуту та надає їм можливість знову зв'язуватися з покупцем або постачальником без використання сторонніх осіб, замовлення транспортних послуг, без зайвої паперової тяганини та втрати часу [41].

Крім того, розпорядженням від 29 квітня 2022 року № 327-р Уряд визначив міністерствам, іншим центральним органам виконавчої влади, обласним військовим адміністраціям та акціонерному товариству «Укрзалізниця» низку завдань щодо забезпечення продовольчої безпеки в

умовах воєнного часу, в тому числі: Моніторинг стану безпечності харчових продуктів; Забезпечення безперебійного виробництва сільськогосподарської продукції та продовольства; Задоволення нагальних потреб функціонування держави щодо забезпечення населення органами місцевого самоврядування в регіонах, на території яких ведуться активні бойові дії, продуктами харчування тривалого зберігання; формування розгалуженої мережі зберігання сировинних і продовольчих запасів для забезпечення стратегічних потреб держави; Створення можливостей для продовольчого самозабезпечення для регіональних громад і домогосподарств; забезпечення повноцінного функціонування підприємств агропромислового комплексу, зокрема за рахунок витрат в імпортних комплектуючих; Регулювання наповнення внутрішнього ринку продукції власного виробництва та забезпечення експортного попиту [41].

У той же час уряд України сформував делегацію для участі в багатосторонніх переговорах у Туреччині щодо часткового звільнення експорту зерна через морські порти країни, щоб зменшити вплив війни Росії проти України на світову продовольчу безпеку. Мета полягала в розробці та реалізації ініціативи щодо безпечного транспортування зерна та продовольства з українських портів. Ця ініціатива мала на меті забезпечити безпеку транспортування зерна та продовольства з українських портів до Європейського Союзу. У результаті було створено координаційний центр під егідою ООН із представниками Туреччини, України, ООН і Росії. Мета полягала в тому, щоб гарантувати безпечний рух суден, які проходять через українські порти для перевезення зерна та продовольства. Для виконання домовленостей у Туреччині сформовано інспекційні групи з представників усіх сторін, які забезпечують перевірку вантажів і персоналу, які входять або виходять з українських портів. Щоб запобігти входу інших суден під виглядом цивільних суден в українські порти, перевірка відбувається тільки в портах, які входять і виходять з Турецької протоки. Україна відповідає за діяльність і контроль українських портів Одеса, Чорноморськ і Південний. Для суден,

призначених для експорту зерна та пов'язаних з ним продуктів харчування, існує обмеження щодо руху. Вважається, що документ є дійсним протягом 120 днів після його підписання, і він може бути продовжений на той самий термін, якщо одна зі сторінок не повідомить про припинення його дії [26, с. 140].

Дослідження дають підстави вважати, що сучасний світ стає надзвичайно вразливим до будь-якої кризи, оскільки кризи, незалежно від їх масштабу, мають значний вплив на національну та глобальну продовольчу безпеку, а подолання їх наслідків є можливим тільки завдяки спільним і координованим зусиллям у всьому світі. Це стосується як боротьби з пандемією, так і боротьби зі збройною агресією Росії за допомогою санкцій і надання повної підтримки Україні у захисті її суверенітету та територіальної цілісності. Урядом України створено Національну платформу продовольчої безпеки та План заходів із забезпечення продовольчої безпеки в умовах воєнного стану, щоб забезпечити національну безпеку. Спільним Союзом розроблено та завершено ініціативи щодо безпечного транспортування зерна та харчових продуктів з українських портів в умовах триваючої збройної агресії Російської Федерації проти України з метою негативного впливу війни на світову продовольчу безпеку. Тим не менш, ситуація, пов'язана з обмеженням експорту продовольства України, призводить до того, що в сучасному глобалізованому світі країна-агресор може використовувати як енергію, так і захоплення продовольства та ядерних об'єктів, щоб шантажувати світову спільноту та змусити країну голодувати.

2.2 Основні положення Стратегії продовольчої безпеки на період до 2030 року

У сучасному надзвичайно динамічному та складному світі, в якому держави стикаються з різноманітними проблемами, питання продовольчої безпеки стають одним із ключових пріоритетів на національному та міжнародному рівнях. Враховуючи складність, комплексність і велике

значення продовольчої безпеки для держави, її можна розглядати в широкому та вузькому контекстах. Це не лише важлива складова національної безпеки, а й важливий елемент соціальної функції держави.

Соціальна функція держави визначається як спрямованість її діяльності, спрямована на регулювання життєвого рівня та реалізацію соціально-економічних прав громадян відповідно до відповідного рівня розвитку суспільства і держави. У цьому контексті право на повноцінне харчування, як соціально-економічне право людини, гарантується та забезпечується шляхом реалізації державної політики у сфері харчування. У структурному контексті соціальної функції держави забезпечення продовольчої безпеки є одним із комплексних елементів [3].

У сучасних умовах це питання набуває особливої актуальності для України, оскільки вона стикається з різноманітними викликами та труднощами в умовах геополітичних конфліктів та нестабільності. Постійні зміни геополітичної обстановки, військові дії, торговельні обмеження та інші фактори можуть істотно вплинути на доступ населення до продуктів харчування.

У цьому контексті дослідження та розробка стратегії забезпечення продовольчої безпеки в умовах воєнного часу стає надзвичайно актуальним завданням. Багато з раніше розроблених стратегій і планів продовольчої безпеки були створені до початку військового конфлікту та геополітичних потрясінь. У зв'язку з цим вони потребують уточнення та корекції з огляду на складні обставини війни та повоєнної відбудови. Висновки та рекомендації цього дослідження можуть мати значний вплив на розвиток продовольчої політики та допомогти забезпечити стабільний доступ до їжі для громадян у період конфлікту та післявоєнної реконструкції [3].

25 грудня 2020 року під час робочої зустрічі в Україні було презентовано проект розпорядження Кабінету Міністрів України «Про затвердження Стратегії продовольчої безпеки на період до 2030 року». Її основною метою було забезпечення доступу до безпечних продуктів харчування в достатній

кількості для всіх соціальних груп і вікових груп населення протягом року та створення умов для забезпечення продовольчої незалежності України [3].

Загалом продовольства в Україні сьогодні і в довоєнний період достатньо для забезпечення здорового харчування населення. Однак через низьку купівельну спроможність населення та втрати продукції на різних рівнях виробництва та пропозиції частина населення має лише обмежений доступ до необхідних продуктів. Сьогодні, в умовах російсько-української війни, в Україні продовжують існувати виклики продовольчій безпеці, тому необхідно провести детальний аналіз поточної ситуації. Зокрема, це стосується територій, які постраждали від активних бойових дій, і сусідніх регіонів.

У 2022 році середнє споживання продуктів харчування в Україні зберігається на рівні 53,6 кілограма м'яса та м'ясопродуктів, 200 літрів молока та молочних продуктів, 12,5 кілограма риби та рибопродуктів, 164,7 кілограма овочів та картоплі, 58,7 кілограма фруктів, ягід та винограду для кожної людини. Крім того, середнє споживання включає 282 яйця.

На внутрішньому ринку виробництво молока та молочних продуктів забезпечує 103 % потреб, м'яса та м'ясопродуктів – 111 %, яєць – 126 %, цукру – 115 %, рослинної олії – 1368 %. Проте такі продукти, як риба та рибні продукти (79,6% імпорту), рослинна олія (42,9% імпорту) та фрукти, ягоди та виноград (35,9% імпорту) продовжують залежати від імпорту [37, с. 46].

Такі дані були враховані при розробці проекту Стратегії продовольчої безпеки у 2020 році. В умовах воєнного часу необхідно враховувати низку факторів, які змінюють вимоги до формування національної і, зокрема, продовольчої безпеки.

Військові події на території України у 2022-2024 роках створили серйозну загрозу продовольчій безпеці не лише України, а й багатьох слаборозвинених країн світу, які покладаються на експорт зерна. Військова агресія Росії мала такі негативні наслідки для продовольчої безпеки:

а) Порушення звичайних ланцюгів постачання сільськогосподарської та харчової продукції та зменшення доданої вартості в сільськогосподарському

секторі, пов'язаної з виробництвом, обробкою, розподілом, споживанням та утилізацією продуктів харчування.

б) скасування збору озимих культур та знищення сівозміни у 2022 році через розширення бойових дій у сільськогосподарських регіонах, таких як Харківська, Миколаївська, Херсонська та Запорізька області та часткову окупацію цих територій. Ця ситуація призвела до того, що третина ріллі стала непридатною для використання через військові дії та масштабне розмінування, що спричинило глибокі економічні зриви та вплинуло на ліквідність виробників сільськогосподарської продукції та глобальний попит на сільськогосподарську продукцію, що призвело до зниження продовольчої безпеки в багатьох країнах [2];

в) блокада більшості морських портів України, що ускладнює як експорт сільськогосподарської продукції, так і ввезення вкрай необхідного продовольства та мінеральних добрив.

Інші ознаки продовольчої безпеки, які характеризують сучасну Україну, включають нестабільну зовнішньополітичну позицію країни на світовій арені, те, що значна частина населення живе в бідності та не має достатнього доходу для задоволення основних харчових потреб, зростання споживчих цін, перевищення інфляції та грошових доходів, виснаження ресурсів у сільському господарстві, проблеми із зберіганням та реалізацією сільськогосподарської продукції, залежність вітчизняних виробників від світових ринків, старіння сільського населення, недостатні інвестиції, низький рівень інновацій тощо. впровадження, фізичний і моральний знос обладнання, низька кваліфікація працівників збільшують імпорт на внутрішньому ринку [2].

Після збору, групування та систематизації інформації можна створити таблицю проблем і рішень у рамках стратегічного планування продовольчої безпеки.

Сьогодні вже створені умови для забезпечення продовольчої безпеки, незважаючи на військові дії та виклики. Ініціатива «Міське садівництво для

продовольчої безпеки» може використовувати результати аналізу для вирішення низки проблем.

Ця ініціатива спрямована на створення умов для вирощування овочів та інших сільськогосподарських культур у міських умовах, у тому числі під час війни. Він складається з таких ключових компонентів, таблиця 2.1.

Таблиця 2.1

Ініціатива спрямована на створення умов для вирощування овочів та інших сільськогосподарських культур у міських умовах

№	Ініціатива	Характеристика
1	Міське виробництво	Міське садівництво сприяє збільшенню місцевого виробництва овочів та інших сільськогосподарських продуктів. Це зменшує залежність від поставок на великі відстані та допомагає забезпечити населення свіжими місцевими продуктами харчування.
2	Зменшення викидів парникових газів	Вирощування овочів на місцевому рівні в містах скорочує ланцюжки поставок і зменшує викиди парникових газів, тим самим допомагаючи захистити навколишнє середовище та зменшити негативні наслідки зміни клімату.
3	Економічний розвиток	Розвиток міського садівництва сприяє створенню нових робочих місць, співпраці між фермерами та переробниками, розвитку сфери переробки та реалізації місцевих продуктів харчування. Це сприяє економічному зростанню в умовах воєнного часу.
4	Підтримка громади	Міське садівництво заохочує громади до співпраці та спільної роботи для вирощування їжі. Це сприяє згуртованості та збереженню психічного здоров'я населення в умовах війни

Для забезпечення продовольчої безпеки держави в умовах воєнного стану доцільно інвестувати у створення великих промислових сільськогосподарських виробництв, спрямованих на вирощування технічних культур та зерна. Ці заводи можуть стати додатковими джерелами палива та кормів для тваринництва. Оскільки великі тваринницькі та птахівницькі комплекси становлять підвищену загрозу навколишньому середовищу, важливим кроком є їх модернізація шляхом створення допоміжних виробництв, спрямованих на виробництво біогазу для побутових потреб.

Загальний напрямок сільськогосподарського виробництва має бути спрямований на сталість та екологічно чисті рішення. Зокрема, перевага таким агроекологічним практикам, як точне землеробство, використання сівозміни та біологічно різноманітний полікультурний підхід до рослинництва, а також розвиток дрібного тваринництва з високими стандартами добробуту тварин.

Також важливо враховувати потенціал українських господарств для розвитку органічного землеробства. Відходи рослинництва та тваринництва можна використовувати як джерело місцевої біоенергії в місцевих проектах або як добриво [4].

Ці заходи в поєднанні з ініціативою «Міське садівництво для продовольчої безпеки» сприятимуть стійкій і стійкій продовольчій безпеці в умовах військових операцій і зростаючих проблем.

Враховуючи стратегічні напрямки вирішення проблем продовольчої безпеки в умовах повоєнного відновлення та враховуючи підготовлений стратегічний план до 2030 року, доцільно його переглянути та вдосконалити з урахуванням поточної ситуації. Пропонований план включатиме два етапи.

Перший етап (2023-2027 рр.). Наразі необхідно враховувати обставини, за яких заходи, заплановані у 2021 та 2022 роках через військові події, не були здійснені. Основні завдання включають, таблиця 2.2.

Таблиця 2.2

Перший етап стратегії

№	Етап	Характеристика
1	Відновлення інфраструктури	Після закінчення бойових дій та розмінування розпочати реабілітацію та відновлення пошкодженої бойовими діями сільськогосподарської інфраструктури та засобів виробництва.
2	Надання харчової допомоги	Запровадити програму продовольчої допомоги для вразливих та постраждалих від війни верств населення.
3	Залучення	Залучення інвестицій у харчову промисловість та її кредитна підтримка
4	Підготовка спеціалістів	Підвищення кваліфікації спеціалістів сільського господарства та фермерів для ефективного ведення економіки в умовах відновлення економіки.

№	Етап	Характеристика
5	Забезпечення безпеки	Вжити заходів щодо забезпечення безпеки земель сільськогосподарського призначення та мінімізації ризиків, пов'язаних із загрозою військового характеру.
6	Сприяння місцевому виробництву	Підтримувати місцеве виробництво сільськогосподарської продукції та розвивати місцевий агробізнес. Це й розвиток державно-приватного партнерства, організаційно-правових форм приватної власності, агропромислової інтеграції та кооперації, які дають змогу отримувати переваги великого виробництва

Другий етап (2028-2030 рр.). Другий етап має на меті зміцнення продовольчої безпеки з урахуванням результатів попереднього етапу та військових обставин, таблиця 2.3.

Таблиця 2.3

Другий етап стратегії

№	Етап	Характеристика
1	Стійкість до кризових ситуацій	Розробити та впровадити системи реагування на кризові ситуації та резервування продовольчих ресурсів для надійного забезпечення населення за будь-яких умов.
2	Розвиток продуктивності	Сприяти інноваціям та новим технологіям у сільськогосподарській галузі для підвищення продуктивності та виробництва продуктів харчування.
3	Співпраця з міжнародними партнерами	Розвиток співпраці з міжнародними організаціями та іншими країнами для обміну досвідом і ресурсами.
4	Стабільність ринків	Зміцнити місцеві та регіональні продовольчі ринки та забезпечити стабільність цін.
5	Охорона навколишнього середовища	Вживати заходів щодо збереження природних ресурсів та зменшення негативного впливу на навколишнє середовище.

Цей новий стратегічний план враховує військову ситуацію та спрямований на забезпечення продовольчої безпеки під час післявоєнного відновлення до 2030 року [3].

Отже, враховуючи розроблені стратегічні напрями забезпечення продовольчої безпеки в умовах післявоєнного відновлення та враховуючи підготовлений стратегічний план до 2030 року, важливо зазначити, що цей план відповідає поточній ситуації та враховує необхідність адаптуватися до викликів післявоєнного піднесення. Перший етап – відновлення пошкодженої війною інфраструктури та засобів виробництва та надання допомоги незахищеним верствам населення. Серед ключових напрямків також названо залучення інвестицій у харчову сферу та підвищення кваліфікації спеціалістів. Має сенс підтримувати місцеве виробництво та будувати державно-приватне партнерство. Другий етап спрямований на зміцнення продовольчої безпеки шляхом створення систем реагування на кризи та просування інновацій і нових

технологій у сільському господарстві. Серед важливих аспектів також називають співпрацю з міжнародними партнерами та забезпечення сталості ринків. Розроблений стратегічний план враховує військову ситуацію та спрямований на забезпечення продовольчої безпеки в умовах післявоєнного відновлення до 2030 року, що відповідає вимогам сучасного контексту та реалій.

2.3 Розробка модельних сценаріїв прогнозу виробництва та споживання продовольства у контексті вирішення глобальної продовольчої проблеми

ФАО повідомила, що підвищення прогнозу виробництва пшениці та відновлення експорту з чорноморських портів України призвело до падіння цін на світовому ринку зерна та продовольства протягом п'яти місяців поспіль. На ціни у світі негативно збільшується пропозиція ріпакової олії, пальмової олії з Південно-Східної Азії та соняшникової олії з України, а також зниження попиту на ці продукти. Зниження ціни на молочну продукцію є результатом зменшення попиту з боку імпортерів на сухе молоко та масло, а також збільшенням пропозиції молочної продукції з Нової Зеландії з початку нового сезону виробництва молока. Загальні світові ціни на м'ясо втратилися через зменшення закупівель імпортерами та збільшення поставок яловичини, баранини та птиці на експорт. Основні чинники зниження світових цін на цукор включають збільшення граничного обсягу експорту цукру в Індії та зниження цін на етанол у Бразилії, що безпосередньо збільшило використання цукрової тростини для виробництва цукру [25, с. 5].

У поточних 15 місяцях Світовий банк допомагає країнам розробити нові програми на суму двадцять мільярдів доларів для подолання продовольчої кризи. Більшість ресурсів спрямовується в Африку, Близький Схід, Східну Європу, Центральну та Південну Азію для підтримки сільського господарства, соціального захисту для пом'якшення впливу зростання ціни на продовольство.

Крім того, у поточному портфелі Світового банку є 18,7 мільярдів доларів США у важливих проектах, пов'язаних із продовольчою безпекою та харчуванням. Ці проекти охоплюють різні галузі, включаючи харчування, соціальний захист, сільське господарство та природні ресурси. Загалом це дозволить використати понад 30 мільярдів доларів для боротьби з продовольчою безпекою протягом наступних п'яти місяців. Ця відповідь базуватиметься на повному спектрі фінансових інструментів Банку та доповнюватиметься аналітичною роботою [29, с. 70].

У сучасних економічних ресурсах Україні потрібна нова система стратегічного управління, яка збалансовує ресурси для досягнення довгострокових цілей під час вирішення оперативних завдань, а також здатна протистояти будь-яким небезпекам і загрозам національної безпеки. Зважаючи на поточні умови невизначеності щодо наслідків глобальних загроз, пов'язаних з пандеміями, зміною клімату та геополітичною нестабільністю, необхідно внести зміни до методів державного планування соціально-економічного розвитку та забезпечення національної безпеки, особливо продовольчої безпеки та створення системи харчування, яка базується на принципах сталого розвитку.

Зважаючи на те, що Україна є однією із світових лідерів на продовольчому ринку, тема стійкого розвитку національних продовольчих систем є центральною темою обговорення як у наукових колах ринку, так і на державному рівні. У рамках національного діалогу щодо трансформації продовольчих систем в Україні у 2021 році відбулася низка розмов, на основі яких був розроблений план для сталих продовольчих систем. На Саміті ООН з продовольчих систем у Нью-Йорку (США) у вересні 2021 року президент України підкреслив, що створення національних шляхів розвитку сталих продовольчих систем до 2030 року має вирішальне значення [45].

Уже на дванадцятий день після початку повномасштабної війни між Росією та Україною уряд країни прийняв низку рішень, щоб допомогти українській економічній війні. Як підтвердив Прем'єр-міністр країни

Д. Шмигаль, ФОПи першої та другої групи звільняються від сплати за ПП під час воєнного стану та протягом року після його закінчення. Підприємства та фізичні особи-підприємці третьої групи звільняються від плати ЄСВ за працівників, призваних до лав Збройних Сил та інших військових формувань (у тому числі територіальної оборони).

Крім того, уряд і місцева влада активно вживають додаткові заходи для стабілізації цін на продукти харчування. Кабінет міністрів ухвалив постанову, яка дозволяє обласним військовим адміністраціям, а також поліції та Держлікслужбі регулювати вартість соціально важливих продуктів харчування, ліків і палива. Стійкість до зміни клімату на кожному етапі створення вартості харчового ланцюжка, те, як ми використовуємо наші природні ресурси та виробляємо їх, може допомогти створити кліматичне майбутнє, де люди та природа можуть співіснувати та процвітати разом. Це важливо, що інші продовольчі системи впливають на зниження кліматичних явищ і стан навколишнього середовища, а також те, що вони самі по собі впливають на стан навколишнього середовища та є компонентом зміни клімату. Охорона природи, раціональне використання існуючих систем виробництва та постачання продовольства та відновлення природного середовища займають центральне місце в цій роботі [44].

Розширення співпраці та значне довгострокове фінансування витрат на впровадження цих розробок, зокрема: для впровадження комплексної програми зменшення та управління ризиками стихійних лих у таких умовах; заходи політики щодо адаптації до зміни клімату; коротко-, середньо-довготривалі заходи щодо пом'якшення наслідків зміни клімату та екстремальних проявів.

Методи зниження витрат на харчові продукти на кожному етапі ланцюжка створення вартості харчових продуктів повинні бути впроваджені на всіх рівнях вартості харчового ланцюга, щоб забезпечити доступність безпечних і поживних харчових продуктів і знизити їх вартість, особливо з метою підвищення економічної доступності здорової їжі. Підхід вимагає

узгодженої політики та інвестицій від виробництва цього до споживання, щоб підвищити ефективність і зменшити втрати продуктів харчування[43]. Стимулюючі заходи мають бути спрямовані на диверсифікацію виробництва в галузі продуктів харчування та кормів, включаючи інвестування в інновації, наукові дослідження та розповсюдження знань і досвіду для підвищення продуктивності. Це включає вирощування більшої кількості поживних продуктів, таких як овочі, бобові, олійні культури та продукти тваринництва. Біофортифіковані рослини та їх походження відповідно до міжнародних рекомендацій, після збору врожаю основних харчових продуктів можна збагатити, щоб підвищити цінність поживної якості харчових продуктів і напоїв. Крім того, виробники та роздрібні продавці харчових продуктів можуть змінити рецептуру своїх продуктів, щоб зменшити вміст насичених жирів, цукру та солі та виключити промислово вироблені трансжири. Біофортифікація — це економічно вигідна стратегія, яка зменшує дефіцит мікроелементів, одночасно збільшуючи доступність і ціну живильних харчових продуктів. Однією з ефективних методів забезпечення всього населення мікроелементами є біофортифікація харчових продуктів (наприклад, загального йодування солі та збагачення пшеничного або кукурудзяного борошна джерелами фолієвої кислоти та заліза) [3].

Рівень нерівності значно обмежує шанси людей подолати недоїдання, викликати продовольчу безпеку та голод. Інвестиції, політика та законодавство необхідні для подолання структурних нерівностей, з якими стикаються вразливі верстви населення як у міських, так і в сільських районах, одночасно покращуючи доступ до виробничих ресурсів і нових технологій. Багато людей, які вважаються бідними, живуть у сільській місцевості, де рівень бідності втричі вищий, ніж у містах.

Важливо забезпечити належне впровадження, ефективне функціонування, потенціал і можливості для постійного вдосконалення та здатності адаптуватися до досягнень науки та техніки після створення національної системи контролю харчових продуктів. Визначення очікуваних

результатів, встановлення відповідних цілей, спілкування та досягнення цих цілей є успіхом .

Варто зазначити, що ВООЗ прагне зменшити наслідки FBD для здоров'я, економіки та суспільства, надаючи консультації державам-членам та сприяючи зменшенню впливу та посилення нагляду за неприйнятними фізичними, хімічними та мікробіологічними небезпеками, що може змінити роль у плануванні [43]:

1. Прискорити глобальні дії для справедливого покращення продовольчої безпеки та інтегрувати продовольчу безпеку в порядок денний охорони здоров'я та розвитку. ВООЗ разом з іншими організаціями виступатиме за збільшення інвестицій у безпеку харчових продуктів шляхом розробки глобального інвестиційного обґрунтування та надання технічних консультацій країнам, які бажають покращити свої системи безпечності харчових продуктів, особливо тим, які мають найвищий тягар FBD або слабкіші системи контролю харчових продуктів. ВООЗ також підтримуватиме глобальні системи моніторингу, забезпечуватиме та запроваджуватиме аналіз для встановлення показника безпечності харчових продуктів для кількісної оцінки внеску сектора в досягнення ЦСР. Крім того, ВООЗ організовуватиме та використовуватиме різні глобальні форуми та кампанії з продовольчої безпеки, харчування, продовольчих систем та охорони здоров'я для сприяння політичному діалогу між недержавними суб'єктами з державами-членами, організаціями ООН, академічними колами, приватним сектором, громадянським суспільством та іншими з метою інтегрувати продовольчу безпеку в свої плани дій і політику. Зокрема, ВООЗ спиратиметься на результати Саміту ООН з продовольчих систем, щоб гарантувати, що продовольча безпека є частиною трансформаційного шляху країни [42].

2. Резюме доказів і встановлення нормативних вказівок ВООЗ. Варто зазначити, що ВООЗ разом з ФАО синтезуватимуть докази, координуючи наукові поради та дослідження, пов'язані з безпекою харчових продуктів і харчуванням, здійснювати подальше посилення своєї ролі в Кодексі

Аліментаріус для забезпечення надійного, стабільного та передбачуваного фінансування наукових консультацій Кодексу; і регулярно оновлюватиме глобальні оцінки впливу FBD. Синтезовані висновки будуть далі переведені в міжнародні стандарти безпечності харчових продуктів і нормативні вказівки для підтримки прийняття політичних рішень. Тим часом, базуючись на ініціативах ВООЗ з вимірювання організаційного впливу, ця організація відстежуватиме еволюцію та зміни ризиків безпеки харчових продуктів з часом і оцінюватиме впроваджені рішення з точки зору темпів впровадження, економічної ефективності, впливу на здоров'я, зменшення ризику тощо [43].

3. Розширити технічне співробітництво та зміцнити потенціал. ВООЗ надаватиме та регулярно оновлюватиме інструменти діагностики та практичні рекомендації для підтримки країн у реалізації стратегії. Підтримка буде пристосована до потреб країни та може варіюватися між початковими діями (наприклад, розробкою національних планів дій щодо безпеки харчових продуктів) і подальшими діями (наприклад, оцінкою національних систем контролю харчових продуктів, виробництвом відповідних досліджень і даних спостереження щодо FBD та оцінки національного тягара хвороб харчового походження). ВООЗ також активно поширюватиме інформацію про безпеку харчових продуктів, проводитиме технічне навчання та семінари для цільових груп, включаючи споживачів і молодь, а також підтримуватиме та розроблятиме керівні принципи для операторів ринку харчових продуктів та відповідних органів влади як у звичайних, так і в екстрених ситуаціях.

4. Розвиток партнерства та сприйняття глобальної співпраці. Стратегічно ВООЗ намагатиметься гармонізувати свої зусилля та формувати майбутній порядок денний продовольчої безпеки з такими ключовими партнерами, як ФАО, МЕБ та ЮНЕП, застосовуючи підхід Єдиного здоров'я для покращення національної та глобальної продовольчої безпеки. Технічно ВООЗ активно співпрацюватиме з мережею співпрацюючих центрів для підтримки різних аспектів безпеки харчових продуктів. Крім того, ВООЗ продовжуватиме розбудовувати та зміцнювати існуючі відносини з усіма зацікавленими

сторонами, включаючи міжнародні організації в системі ООН та за її межами через численні ініціативи з безпеки харчових продуктів (наприклад, INFOSAN, Цільовий фонд Кодексу та STDF), НУО, а також приватний сектор, для підтримки їх залучення до сприяння позитивній політиці та змінам поведінки, пов'язаних з безпечністю харчових продуктів [47, с. 71].

Таким чином ВООЗ забезпечить форуми багатостороннього діалогу, які дозволять державам-членам обмінюватися знаннями та досвідом, пов'язаними з оцінкою ризиків безпеки харчових продуктів, управлінням ризиками, комунікацією ризиків і розвитком потенціалу. Чотири виміри, згадані вище, тісно пов'язані один з одним. Таким чином, ВООЗ також зосередиться на зміцненні власного потенціалу та можливостей у всіх чотирьох сферах, щоб підтримати держави-члени у впровадженні стратегії.

ВИСНОВКИ

Забезпеченість населення продовольчими товарами у розмірі споживчого кошика, а також стабільність на них у разі неврожаю чи інших причин зниження рівня забезпечення продуктами харчування та сировиною для їх виробництва забезпечує оперативність регіональних (обласних) обсягів продовольчих ресурсів. Можливість забезпечити населення споживчим кошиком у разі надзвичайних умов мета стратегічних резервів держави. Таким чином, основним критерієм продовольчої безпеки країни є фізична та економічна доступність продуктів харчування для різних груп населення, а також повне задоволення фізіологічних потреб в раціоні енергетичної складової, а також компоненти, які додають його структуру та якість. Продукти харчування повинні відповідати стандартам безпеки щодо наявності радіоактивних та інших шкідливих речовин у них.

Таким чином, запропонований план заходів дозволить забезпечити населення, особливо сільське, основними продуктами харчування за доступними та високоякісними цінами. Дослідження підтверджують, що розвиток напрямків удосконалення виробництва та переробки продукції АПК є життєво важливим для забезпечення продовольчої безпеки та дає змогу досягти наступних результатів: зниження вартості виробництва сільськогосподарських культур за допомогою виробництва альтернативних джерел енергії власними силами; покращення якості продукції та адаптація до вимог ЄС у цьому відношенні за допомогою розвитку органічного землеробства.

Оскільки найбільше псування зерна відбувається на цьому етапі через вплив температури та вологості на безпечний час зберігання, контроль температури та вологості на рівнях зберігання може бути винятком. Збільшення частки переробки зерна на готові харчові продукти тривалого зберігання, такі як борошно, пластівці та різні види круп і макаронних виробів, можуть зменшити втрати зерна. Щоб зменшити логістичні втрати та збільшити

доступність харчових продуктів, світовій торгівлі харчовими продуктами необхідно переходити з сировини на готові харчові продукти тривалого зберігання. Таким чином, існує багато способів боротьби з відходами. Технології можуть покращити процеси виробництва, переробки, зберігання, розподілу та використання сільськогосподарської продукції. Наприклад, втрати в країнах, які стикаються з продовольчою кризою, можна зменшити за допомогою навчання та розвитку післязбиральних технологій. Серед них недорогі сушарки, вологоміри та герметичні пакети, які дозволяють аграріям зменшити втрати зерна.

Однією з наступних проблем сьогодення є продовольча безпека, яка стає серйозною загрозою для всього світу через зростання населення по всьому світу та скорочення сільськогосподарських площ під зернові культури. Крім того, щороку інтенсивна сільськогосподарська діяльність, а також посуха та ерозія втрачають значну кількість родючих сільськогосподарських угідь. Питання забезпечення населення питною водою та її розумного використання стає все гострішим у багатьох регіонах світу. Таким чином, через очікуване зростання населення та наявні ресурси в майбутньому споживанні їжі в певних регіонах і країнах світу буде обмежено. Однак глобалізація перетворює світову економіку на цілісний механізм, інтегрований великими транснаціональними фінансовими та інформаційними компаніями та міжнародним підрозділом праці. Це сприяє вирішенню продовольчої проблеми, але потребує додаткових наукових досліджень.

Проведені дослідження дають підстави вважати, що сучасний світ стає надзвичайно вразливим до наслідків будь-яких кризових ситуацій, оскільки, незалежно від їх масштабу, вони мають надзвичайний вплив на національну та глобальну продовольчу безпеку, а подолання їх наслідків можливе лише через спільні та скоординовані зусилля світової спільноти. Це стосується як боротьби з масштабними пандеміями, так і протидії збройній агресії Російської Федерації за допомогою санкцій та надання всебічної підтримки Україні у захисті її суверенітету та територіальної цілісності. З метою забезпечення

національної продовольчої безпеки Урядом України розроблено План заходів із забезпечення продовольчої безпеки в умовах воєнного стану та створено Національну платформу продовольчої безпеки. З метою зменшення негативного впливу війни на глобальну продовольчу безпеку Спільним Союзом підготовлено та завершено ініціативу щодо безпечного транспортування зерна та продовольства з українських портів в умовах триваючої збройної агресії Російської Федерації проти України.

Враховуючи розроблені стратегічні напрями забезпечення продовольчої безпеки в умовах післявоєнного відновлення та враховуючи підготовлений стратегічний план до 2030 року, важливо зазначити, що цей план відповідає поточній ситуації та враховує необхідно адаптуватися до викликів післявоєнного піднесення. Перший етап – відновлення пошкодженої війною інфраструктури та засобів виробництва та надання допомоги незахищеним верствам населення. Серед ключових напрямків також названо залучення інвестицій у харчову сферу та підвищення кваліфікації спеціалістів. Має сенс підтримувати місцеве виробництво та будувати державно-приватне партнерство. Другий етап спрямований на зміцнення продовольчої безпеки шляхом створення систем реагування на кризи та просування інновацій і нових технологій у сільському господарстві. Серед важливих аспектів також називають співпрацю з міжнародними партнерами та забезпечення сталості ринків. Розроблений стратегічний план враховує військову ситуацію та спрямований на забезпечення продовольчої безпеки в умовах післявоєнного відновлення до 2030 року, що відповідає вимогам сучасного контексту та реалій.

Таким чином ВООЗ забезпечить форуми багатостороннього діалогу, які дозволять державам-членам обмінюватися знаннями та досвідом, пов'язаними з оцінкою ризиків безпеки харчових продуктів, управлінням ризиками, комунікацією ризиків і розвитком потенціалу. Чотири виміри, згадані вище, тісно пов'язані один з одним. Таким чином, ВООЗ також зосередиться на

зміцненні власного потенціалу та можливостей у всіх чотирьох сферах, щоб підтримати держави-члени у впровадженні стратегії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо створення умов для забезпечення продовольчої безпеки в умовах воєнного стану: Закон України. Документ 2145-IX, чинний, поточна редакція – Прийняття від 24.03.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-20#Text>
2. Про прийняття за основу проекту Закону України про продовольчу безпеку України: Постанова ВРУ. Документ 3498-VI, поточна редакція – Прийняття від 14.06.2011. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3498-17#Text>
3. Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року: Указ Президента України від 30.09.2019 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019>
4. Про продовольчу безпеку України: Постанова Верховної Ради України Про прийняття за основу проекту Закону України від 28.04.2011 р. № 8370-1. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/JF6GI01A>
5. Арич М. І., Корнієнко М. В., Кріпак Я. В., Діденко Т. С. Інфляція та страхування як фактори впливу на безпеку продовольчого ринку: двофакторний регресійний аналіз. Наукові праці Національного університету харчових технологій. 2020. Т. 26, № 6. С. 68-81.
6. Бабич М. М., Загребаленко Ю. Ю. Продуктивність праці в сільському господарстві як фактор забезпечення продовольчої безпеки. Агросвіт. 2016. № 13-14. С. 24-29.
7. Біла С. О. Пріоритети сталого розвитку у модернізації економіки України в умовах євроінтеграції. Scientific letters of Academic Society of Michal Baludansky. 2016. 4 (1). С. 17-20.
8. Біла С. О. Детінізація національної економіки як складова соціально-економічних реформ: світовий досвід та виклики для України. Економічний вісник університету. – Збірник наукових праць учених та аспірантів. Вип.29/2. ПереяславХмельницький: ДВНЗ «Переяслав-

Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди, 2016. С. 347-354.

9. Біла С. О. Пріоритети сталого розвитку у модернізації економіки України в умовах євроінтеграції. SCIENTIFIC LETTERS of Academic Society of Michal Baludansky. 2016. № 4 (1). С. 17- 20.

10. Бокій О. В. Стійкість функціонування продовольчої системи. Продовольчі ресурси. 2018. № 11. С. 21-32.

11. Бойко Л. Перспективи розвитку сімейних фермерських господарств в умовах конкурентного ринку. Таврійський науковий вісник. Серія «Економіка». 2020. № 2. С. 78–85.

12. Бойко Л. О. Пріоритети розвитку підприємництва зі створенням інноваційних продуктів. Агросвіт. 2022. № 15. С. 41–47.

13. Бойко В., Бойко Л. Продовольча безпека та ризики для аграрного виробництва під час війни в Україні. Економіка та суспільство. 2023. № 41. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-41-27>

14. Бородіна О. М. Убезпечення сільського розвитку життя: європейська політика, орієнтири для України. Економіка АПК. 2023. № 2. С. 20-33.

15. Вплив пандемії COVID-19 на міжнародну торгівлю країн: досвід США; Ю. Є. Туменко, В. Ю. Стрілець. Актуальні питання розвитку науки та забезпечення якості освіти у XXI столітті : тези доповідей XLV Міжнародної наукової студентської конференції за підсумками науково-дослідних робіт студентів за 2021 рік (м. Полтава, 13–14 квітня 2022 р.). Полтава : ПУЕТ, 2022. Ч. 1. С. 265–267.

16. Гасанова К., Бойко Л. О. Податковий due diligence як ефективний спосіб усунення або зменшення податкових донарахувань та спорів з податковою службою. Ефективна економіка. 2023. № 11. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=9587>

17. Геєць В. М. Феномен нестабільності – виклик економічному розвитку: монографія. Київ: Академперіодика, 2020. 456 с.

18. Гладій М. В., Лузан Ю. Я. Аграрні трансформації та селянські господарства в системі продовольчої безпеки України. Економіка АПК. 2020. № 5. С. 6-21.
19. Жосан Г. В., Піскун Л. О. Інноваційні підходи до вирішення проблем загрози продовольчої кризи в умовах глобальних викликів. Тенденції та перспективи розвитку менеджменту в умовах глобальних Т 33 викликів: матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф. (31 травня 2022 р., м. Херсон, м. Кропивницький); за ред. Н. В. Кириченко, Г. В. Жосан та ін. Херсон: Книжкове видавництво ФОП Вишемирський В.С., 2022. С. 21-23.
20. Заходим М.В. Продовольча безпека та її місце у структурі економічної безпеки держави. Інноваційна економіка. 2022. № 1(90). С. 31-37.
21. Зубков Р. С., Завгородній А. В., Долинська О. О. Основні фактори впливу на продовольчу безпеку економіки регіону. Вісник ХНАУ. Серія: Економічні науки. 2020. № 3. С. 304-316.
22. Карпенко О., Боняр С., Карпенко І. Оцінювання конкурентоспроможності країни за міжнародними рейтингами. Economic Synergy. 2022. № 1; 2. С. 32–59.
23. Коваленко В. В. Ризики в системі економічної безпеки підприємства та засоби їх нейтралізації. Вчені записки Університету «КРОК». 2019. Вип. 3(51). С. 175–180.
24. Коткова Н. С. Індикатори розвитку продовольчої системи України в умовах економічних викликів. Продовольчі ресурси. 2019. № 12. С. 229-247.
25. Криницька О. О., Ткачук Т. І. Капіталізація ринку землі як фактор продовольчої політики України. Економіка харчової промисловості. 2018. Т. 10, Вип. 2. С. 3-8.
26. Кулаковська Т. А. Методологія оцінки рівня продовольчої безпеки країни. Економічні та соціальні аспекти розвитку України на початку XXI століття: матеріали VIII Міжнародної науково-практичної конференції, м. Одеса. 15-16 жовтня 2020р. С. 140-142.

27. Кучечук Л. В. Глобальна продовольча проблема: причини виникнення та загострення. Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. 2023. Серія «Міжнародні відносини. Економіка. Країнознавство. Туризм». Випуск 5. С. 40-44.
28. Куць О. І. Акомодація економічної політики та механізмів регулювання розвитку продовольчих систем до умов надзвичайної ситуації. Продовольчі ресурси. 2020. № 14. С. 250-261.
29. Куць О. І., Куць Т. В. Забезпечення конкурентоспроможності продовольчої системи України на основі податкових механізмів. Продовольчі ресурси. 2016. № 6. С. 70-78.
30. Мостова А. Д. Стратегічне забезпечення продовольчої безпеки України. Харків: Вид-во «Точка». 2019. 311 с.
31. Мостова А. Д. Сучасний стан продовольчої безпеки України та методичні підходи до його оцінки. Причорноморські економічні студії. 2019. № 43. С. 59-68.
32. Набок І. І. Світовий ринок продовольства: стан розвитку та чинники продовольчої безпеки. Інфраструктура ринку: електронний науково-практичний журнал, 2019. Вип. 5. С. 3-9.
33. Набок І. І. Сутність глобалізації у світлі світової продовольчої проблеми. Сучасні міжнародні відносини: актуальні проблеми теорії і практики: матеріали міжнародної науково-практичної конференції. Факультет міжнародних відносин Національний авіаційний університет; за загальною редакцією Ю. О. Волошина. Київ: НАУ, 2022. Том. 5. С. 517-521.
34. Ніконенко О. А. Теоретичні засади формування продовольчої безпеки країни. Економіка та держава. 2022. № 5. С. 121-125.
35. Пахуча Е. В., Бабика В. О. Державна підтримка конкурентоспроможності аграрних підприємств. Економіка та держава. 2022. № 3. С. 53–58.

36. Побоченко Л. М. Структура та динаміка світового ринку продовольства. Глобальні та національні проблеми економіки. 2018. № 21. С.103-112.

37. Погорєлова О. В. Визначальні детермінанти сучасних тенденцій формування продовольчого потенціалу. Агросвіт. 2023. № 7-8. С. 36-46.

38. Погорєлова О. В. Модернізація продовольчих систем з метою забезпечення продовольчої безпеки та якісного харчування. Економіка та держава. 2023. № 4. С. 53-61.

39. Прунцева Г. О. Нанотехнології як фактор підвищення рівня виробництва продовольчої продукції у контексті забезпечення продовольчої безпеки країни. Регіональна економіка. 2018. № 3. С. 88-96.

40. Global food security index 2023. URL: <https://impact.economist.com/sustainability/project/food-security-index>

41. Ease of Doing Business rankings. The World Bank Group. 2023. URL: <https://www.doingbusiness.org/en/rankings>. 7. FAO. Global Food Security Index. 2023. URL: <https://foodsecurityindex.eiu.com/Country/Details#Ukraine>

42. Europe and Central Asia – Regional Overview of Food Security and Nutrition 2023. Statistics and trends. FAO. Budapest, 2023. 138 pp.

43. FAO Food Prices Index. URL: <https://www.fao.org/worldfoodsituation/foodpricesindex/ru>

44. Food and Agriculture Organization of the United Nations. FAOSTAT. Ukraine. URL: <http://www.fao.org/faostat/en/#country/230>

45. Gini index. World Bank estimate. 2023. URL: <https://data.worldbank.org/indicator/SI.POV.GIN>

46. Kotykova O., Babych M. Economic Impact of Food Loss and Waste. AGRIS online Papers in Economics and Informatics. 2019. Vol. 11, №. 3, pp. 57–71. DOI: 10.7160/aol.2019.110306

47. Kotykova O., Babych M., Pohorielova O. Food loss and waste along the value chain of food products in Ukraine. Agricultural and Resource Economics. 2020. vol. 6, no. 3. pp. 191-220.

48. Kotykova O., Babych M. and Oliinyk T. Measures to reduce food loss and waste in Ukraine. *Agricultural and Resource Economics: International Scientific E-Journal*. 2020. Vol. 6, No. 4, pp. 144-167.

49. Kotykova O., Babych M., Nadvynychnyy S., Cherven I., Shevchuk S. Assessing the Level of Household Food Security Based on Their Income Level. *Intellectual Economics*. 2021. No. 15 (2), pp. 175-204.

50. Publication Regional Overview of Food Security Europe and Central Asia. Focus on healthy and balanced nutrition. FAO. Budapest, 2016. 23 pp.

51. Rusnak A., Boiko V. Logistics as a competitive advantage in the development of the agricultural sector in Ukraine. «Evropský časopis ekonomiky a management». 2018. Svazek 4. Vydani 4. P. 55–61.

52. Skydan O., Hrynyshyn V. Risks and threats to ensuring food security of Ukraine: methodological foundations and practical evaluation. *Economics & Education*. 2020. Vol. 5. № 2. P. 96–101.

53. The State of Food Security and Nutrition in the World 2020. Transforming food systems for affordable healthy diets / FAO, IFAD, UNICEF, WFP and WHO. Rome, 2021. 209 pp.

54. The State of Food Security and Nutrition in the World 2021. Transforming food systems for food security, improved nutrition and affordable healthy diets for all / FAO, IFAD, UNICEF, WFP and WHO. Rome, 2021. 240 pp.

55. The State of Food Security and Nutrition in the World 2018. Building climate resilience for food security and nutrition / FAO, IFAD, UNICEF, WFP and WHO. Rome, 2018. Licence: CC BY-NC-SA 3.0 IGO. 199 pp.

ДОДАТКИ

Огляд зарубіжної літератури

1. Europe and Central Asia – Regional Overview of Food Security and Nutrition 2023. Statistics and trends. FAO. Budapest, 2023. 138 pp.

The FAO's report, "Europe and Central Asia – Regional Overview of Food Security and Nutrition 2023," delves into the intricate landscape of food security and nutrition within the region. Through an extensive analysis of statistics and trends, spanning 138 pages, the report offers a detailed examination of the prevailing challenges and emerging opportunities. It serves as a crucial resource for policymakers, researchers, and stakeholders seeking a deeper understanding of the dynamics shaping food security and nutrition in Europe and Central Asia.

2. Kotykova O., Babych M. Economic Impact of Food Loss and Waste. AGRIS online Papers in Economics and Informatics. 2019. Vol. 11, №. 3, pp. 57–71. DOI: 10.7160/aol.2019.110306

The article "Economic Impact of Food Loss and Waste" by Kotykova and Babych, published in the ****AGRIS online Papers in Economics and Informatics**** in 2019, investigates the significant economic consequences of food loss and waste. The authors utilize the FAO's methodology to assess the extent of food loss and waste across various regions and product types in Ukraine, including cereals, potatoes, vegetables, fruits, meat, and milk. The study empirically demonstrates that food loss and waste lead to substantial economic damage and lost revenue. Additionally, it highlights the environmental and social benefits of reducing food loss, such as improved agricultural land use and better resource efficiency. The findings advocate for strategies to mitigate food waste, thereby promoting economic growth, environmental sustainability, and social well-being.

3. Kotykova O., Babych M., Pohorielova O. Food loss and waste along the value chain of food products in Ukraine. Agricultural and Resource Economics. 2020. vol. 6, no. 3. pp. 191-220.

The article examines the issue of food loss and waste within Ukraine's food supply chain. The study identifies critical points along the value chain where food loss

occurs, from production to consumption, and analyzes the economic, environmental, and social impacts of this loss. The authors highlight that a significant portion of food waste in Ukraine happens during the post-harvest phase, due to inadequate storage and transportation infrastructure. They emphasize the necessity of implementing effective management practices and technological improvements to reduce losses. Furthermore, the article discusses the potential benefits of reducing food waste, such as improved food security, economic savings, and reduced environmental impact.

4. Kotykova O., Babych M. and Oliinyk T. Measures to reduce food loss and waste in Ukraine. *Agricultural and Resource Economics: International Scientific E-Journal*. 2020. Vol. 6, No. 4, pp. 144-167.

The authors analyze the economic implications of food waste, highlighting how reducing waste can contribute to food security and economic efficiency. They suggest comprehensive measures, including improvements in agricultural practices, better storage and transportation infrastructure, and enhanced consumer awareness and education. Additionally, the paper emphasizes the importance of policy interventions and the role of governmental and non-governmental organizations in supporting these initiatives.

5. Kotykova O., Babych M., Nadvynychnyy S., Cherven I., Shevchuk S. Assessing the Level of Household Food Security Based on Their Income Level. *Intellectual Economics*. 2021. No. 15 (2), pp. 175-204.

The article evaluates the food security of Ukrainian households in relation to their income levels. Using a survey of 8,168 households, the study examines how factors such as household composition, employment status, and regional characteristics affect food consumption. The findings indicate that income, along with other socio-economic factors, significantly influences food security. The study emphasizes the need for targeted policies to improve food security and achieve sustainable development goals.

6. Publication Regional Overview of Food Security Europe and Central Asia. Focus on healthy and balanced nutrition. FAO. Budapest, 2016. 23 pp.

The publication "Regional Overview of Food Security in Europe and Central Asia: Focus on Healthy and Balanced Nutrition" by FAO (2016) examines the state of food security and nutrition in the region. It highlights the prevalence of malnutrition, economic disparities affecting food access, and the rising rates of overweight and obesity. The report recommends policies to make healthy diets more affordable and to enhance the sustainability of agrifood systems. It stresses the importance of supporting vulnerable populations and adapting agricultural policies to address food security, nutrition, and environmental challenges.

7. Rusnak A., Boiko V. Logistics as a competitive advantage in the development of the agricultural sector in Ukraine. «Evropský časopis ekonomiky a management». 2018. Svazek 4. Vydání 4. P. 55–61.

The article "Logistics as a Competitive Advantage in the Development of the Agricultural Sector in Ukraine" by Rusnak and Boiko examines the pivotal role of logistics in enhancing the competitiveness of Ukraine's agricultural sector. The authors discuss how efficient logistics can reduce costs, improve the supply chain, and enhance the overall market position of agricultural products. They highlight key logistical challenges in Ukraine, such as infrastructure deficiencies and regulatory hurdles, and suggest strategies for improvement, including investments in modern infrastructure and the adoption of advanced logistics technologies. By improving logistics, the agricultural sector in Ukraine can achieve better market integration and competitiveness on both domestic and international levels.

8. The State of Food Security and Nutrition in the World 2020. Transforming food systems for affordable healthy diets / FAO, IFAD, UNICEF, WFP and WHO. Rome, 2021. 209 pp.

The State of Food Security and Nutrition in the World 2020 is a collaborative effort by FAO, IFAD, UNICEF, WFP, and WHO, published in Rome in 2021. This comprehensive report, spanning 209 pages, focuses on the imperative of transforming food systems to ensure affordable and healthy diets worldwide. It provides a thorough analysis of the current state of food security and nutrition globally, offering valuable insights and recommendations for policymakers, practitioners, and stakeholders working in the field of food security and nutrition.

9. The State of Food Security and Nutrition in the World 2021. Transforming food systems for food security, improved nutrition and affordable healthy diets for all / FAO, IFAD, UNICEF, WFP and WHO. Rome, 2021. 240 pp.

The State of Food Security and Nutrition in the World 2021 is a collaborative publication by FAO, IFAD, UNICEF, WFP, and WHO, released in Rome in 2021. Spanning 240 pages, this report emphasizes the critical need for transforming food systems to ensure food security, improved nutrition, and access to affordable healthy diets for all. It offers a comprehensive analysis of the current global situation, accompanied by actionable recommendations for policymakers and stakeholders striving to address food insecurity and malnutrition on a global scale.

10. The State of Food Security and Nutrition in the World 2018. Building climate resilience for food security and nutrition / FAO, IFAD, UNICEF, WFP and WHO. Rome, 2018. Licence: CC BY-NC-SA 3.0 IGO. 199 pp.

The State of Food Security and Nutrition in the World 2018" is a collaborative effort by FAO, IFAD, UNICEF, WFP, and WHO, published in Rome in 2018. This 199-page report focuses on the crucial theme of building climate resilience for food security and nutrition. It explores the intersection between climate change and food security, offering insights into the challenges posed by climate variability and extreme weather events. The report provides valuable information and recommendations for policymakers and stakeholders seeking to enhance resilience and ensure food security in the face of climate-related challenges.

Анотація кваліфікаційної бакалаврської роботи

The purpose of the study is to investigate and characterize the food security strategy of Ukraine.

The object of research is food safety.

The subject of the study is the development of a food security strategy.

Research methods: the following research methods were used when writing the paper: theoretical generalization and formation of conclusions, analysis of the current state of the problem, visual representation of the theoretical and practical foundations of research, logical generalization, and others.

Practical significance of the obtained results. The obtained research results are useful for use in the activities of functioning and presentation in educational institutions, in daily analytical work and in making managerial decisions about food security in order to improve food production and consumption in the context of solving the global food problem.

ID користувача:
100005725

Кількість сторінок: 56 Кількість слів: 12224 Кількість символів: 98857 Розмір файлу: 250.75 KB ID файлу: 1016082140

Найбільша схожість: 1.77% з Інтернет-джерелом (<https://er.nau.edu.ua/bitstream/NAU/57018/1/%d0%a4%d0%9c%d0%99...>)

Сторінка 58

Сторінка 62

Вилучення списку бібліографічних посилань вимкнене

Немає вилучених джерел

Маковська А.,

«Міжнародна економіка», 4 курс

Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

Науковий керівник – к.е.н., доцент кафедри міжнародного обліку і аудиту Галенко С.М.

РЕСУРСИ І МОДЕЛІ ВИРІШЕННЯ ГЛОБАЛЬНОЇ ПРОДОВОЛЬЧОЇ ПРОБЛЕМИ

Продовольча безпека є важливим аспектом забезпечення стабільності та розвитку будь-якої держави, адже вона забезпечує фізіологічні потреби людини у якісному та безпечному харчуванні, що є основою для біологічного, політичного, соціального та духовного життя. Основним критерієм є доступність продуктів харчування за різними ціновими категоріями та їхня відповідність стандартам безпеки. Розвиток сільськогосподарського сектора є ключовим фактором у досягненні цієї мети, зокрема, за допомогою виробництва альтернативних джерел енергії та розвитку органічного землеробства. На глобальному рівні продовольча безпека стикається з численними викликами, включаючи зміни клімату, економічні кризи та політичні конфлікти. Вирішення цих проблем вимагає координації міжнародних зусиль, наукових досліджень та розробки інноваційних рішень. Продовольча безпека знаходиться під загрозою через зростання населення та скорочення сільськогосподарських площ. Для ефективного планування продовольчої безпеки розроблено модельні сценарії, що враховують різні фактори впливу, включаючи демографічні зміни, економічні умови та кліматичні виклики. Ці сценарії допоможуть прогнозувати потреби у продовольстві та розробляти відповідні стратегії для їх задоволення. Глобалізація також може сприяти вирішенню цих проблем, але потребує додаткових досліджень.

В Україні проблема продовольчої безпеки стає більш актуальною у зв'язку з воєнними діями на території держави. Військові дії в Україні створюють нові виклики для продовольчої безпеки, вимагаючи адаптації існуючих стратегій та розробки нових підходів для забезпечення населення необхідними харчовими

продуктами. Основні проблеми, що впливають на продовольчу безпеку України, включають неврожай, зміни клімату, економічні та політичні кризи. Для подолання цих проблем необхідно розробити стратегічні заходи, що включають розвиток сільського господарства, впровадження новітніх технологій та створення умов для стабільного виробництва продуктів харчування. Затверджена Кабінетом міністрів України «Стратегія продовольчої безпеки до 2030 року» передбачає комплекс заходів для забезпечення продовольчої безпеки на довгострокову перспективу. Цей план поділяється на 2 етапи. Перший етап (2023-2027 рр.) орієнтується на відновлення сільськогосподарської інфраструктури, надання харчової допомоги та залучення інвестицій у харчову промисловість. Також передбачається підвищення кваліфікації спеціалістів та забезпечення безпеки земель. Другий етап (2028-2030 рр.) спрямований на зміцнення продовольчої безпеки через розвиток інновацій та співпрацю з міжнародними партнерами. Також він передбачає розвиток стійкості до кризових ситуацій та охорону навколишнього середовища. Отже, цей стратегічний план відповідає поточним викликам і спрямований на забезпечення продовольчої безпеки під час післявоєнного відновлення до 2030 року. Це включає розвиток органічного землеробства, створення нових робочих місць у сфері сільського господарства. Особливу увагу слід приділити розвитку місцевого виробництва та зменшенню залежності від імпорту, що сприятиме економічній стабільності та соціальному розвитку в умовах воєнного стану. Щоб зменшити втрати зерна та збільшити доступність продуктів, необхідно переходити до переробки зерна на готові продукти тривалого зберігання. Технології можуть покращити процеси виробництва, зберігання та розподілу сільськогосподарської продукції, що допоможе зменшити втрати. Крім цього, для подолання кризових ситуацій необхідні спільні зусилля світової спільноти.

Література:

1. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо створення умов для забезпечення продовольчої безпеки в умовах воєнного стану: Закон України.

Документ 2145-IX, чинний, поточна редакція – Прийняття від 24.03.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-20#Text>

2. Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року: Указ Президента України від 30.09.2019 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019>
3. Про продовольчу безпеку України: Постанова Верховної Ради України Про прийняття за основу проекту Закону України від 28.04.2011 р. № 8370-1. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/JF6GI01A>
4. Погорелова О. В. Модернізація продовольчих систем з метою забезпечення продовольчої безпеки та якісного харчування. Економіка та держава. 2023. № 4. С. 53-61.
5. Бойко Л. О. Пріоритети розвитку підприємництва зі створенням інноваційних продуктів. Агросвіт. 2022. № 15. С. 41–47.